

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

На правах рукопису

ЖУРАВЕЛЬ МАРІЯ ПЕТРІВНА

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ
СЮЖЕТНОЇ АПЛІКАЦІЇ**

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта
Освітня програма Дошкільна освіта
Робота на здобуття другого (магістерського) рівня «Магістр»

Науковий керівник:
**СЕМЕНОВ ОЛЕКСАНДР
СЕРГІЙОВИЧ**
доктор педагогічних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
від _____ 2024р .

В.о.завідувача кафедри

(_____) Г АВРИШ Н.В.
(підпис) ПІБ

ЛУЦЬК – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	7
1.1. Загальні уявлення про особливості формування і розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.	7
1.2. Використання аплікації в процесі формування творчих здібностей	29
1.3. Розвиток творчої уяви дітей старшої групи засобами аплікації	38
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВПЛИВУ СЮЖЕТНОЇ АПЛІКАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.	57
2.1. Визначення показників наявності творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку експериментальній та контрольній групах.	57
2.2. Формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в процесі виконання сюжетної аплікації.	59
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

У сучасному світі гостро стоїть проблема творчого розвитку особистості. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Посилюється увага до розвитку творчих здібностей особистості, надання їй можливості виявити їх.

За останні роки інтерес до проблеми творчості значно зріс, а в умовах закладів нового типу він є особливо актуальним.

У Державній національній програмі «Освіта» та Законі України «Про Освіту» приділяється велика увага гармонійному розвитку особистості. В межах програми «Освіта» планується реалізація різних напрямків навчально-виховної роботи.

Останні десятиліття характеризуються значним ростом уваги до розвитку творчих можливостей дошкільників. Зусилля спрямовані на зростання таких можливостей примножуються з кожним днем. А зміни останніх років показали некомпетентність «стандартної» особистості. Сьогодні потрібні люди інтелектуально розвинені, самостійні, оригінально думаючи, творчі, які вміють приймати нестандартні рішення і не бояться цього.

Нажаль, сучасне навчання розвиває у дітей тільки одну сторону – виконавські здібності, а більш складна і важлива сторона – творчі здібності людини, віддаються волі випадку і в більшості застаються на низькому рівні. Це наша слабкість і наше горе, особливо тепер, коли потрібно все більше потужних умів, щоб вести реальну перебудову і просувати в перед науку, техніку і особливо суспільне життя.

Кожну здорову дитину можна зробити творчо розвиненою, але некомпетентність вихователів і традиції гальмують цей процес. Багато професій і миттєвих ситуацій вимагають вміння створювати нове, нестандартне. А в закладах освіти вчать читати і писати, відтворювати пройдений матеріал, але мало уваги приділяють фантазуванню, розвитку нестандартного бачення світу, творчому вирішенню поставлених задач, розвитку пам'яті, уяви. Для цього потрібен новий підхід до виховання дітей, починаючи саме з дошкільного віку.

На сучасному етапі суспільство вимагає від людини не шаблонних, звичайних дій, а нового мислення, швидкої зорієнтованості, творчого підходу до вирішення великих і малих задач. Нового потребує і сучасне виробництво; людині з творчим складом розуму легко не тільки змінити професію, але й знайти творчу «ізіюминку» у кожній справі.

Розвиток науково-технічного прогресу також буде залежати від кількості і якості творчо розвинутих особистостей. І перед нашою державою, школою, вихователями і батьками постає важлива задача: добитися того, щоб кожен з тих, хто зараз ходить до закладу дошкільної освіти і хто ще повинен народитися, виріс не тільки свідомим членом суспільства, не тільки здоровою і сильною людиною, але й – обов'язково – ініціативним, думаючим робітником, здібним на творчий підхід до кожної справи. І активна життєва позиція може мати основу, якщо людина думає творчо, якщо бачить навколо можливість для удосконалення.

Діапазон творчих задач необмежений по складності – від знаходження неполадки в двигуні чи вирішення головоломки – до створення нової машини чи наукового відкриття, але суть їх одна: при вирішенні відбувається акт творчості, знаходиться новий шлях чи створюється щось нове. Саме тут потрібні особливі якості розуму, такі як спостережливість, вміння порівнювати та аналізувати, знаходити зв'язки, залежності, закономірності – все те, що в сукупності і є творчі здібності.

Творча діяльність являється найбільш складною, вона доступна тільки людині. Розвиток творчих здібностей потрібно розпочинати якомога раніше, і головне – що для розвитку здібностей потрібна інша методика спілкування з дитиною. Дослідженням цих питань займалися П.Б. Нікітін, Л.В. Артемова, В.Н. Грирог'єва, Н.А. Короткова, Н.В. Гавриш, М.М. Под'яков, Д.В. Менджирицька, М.Б. Лукьянова.

Актуальність проблеми й обумовила вибір теми нашого кваліфікаційного дослідження **"ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ**

ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНОЇ АПЛІКАЦІЇ".

Об'єкт дослідження: формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: сюжетна аплікація як засіб формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити роль сюжетної аплікації у формуванні творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: У своєму дослідженні ми виходимо з припущення про те, що використання саме сюжетної аплікації у роботі з дітьми старшого дошкільного віку буде сприяти формуванню творчих здібностей дітей за таких умов:

- врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- використання пошукових методів роботи з дітьми;
- висока емоційна насиченість організації життя дитини;
- єдність дитячого закладу і сім'ї.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукових джерел з теми дослідження розкрити сутність понять «творчість», «творчі здібності», виявити особливості їх розвитку у дітей старшого дошкільного віку, розглянути умови та шляхи розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

2. Теоретично обґрунтувати необхідність використання сюжетної аплікації для формування творчих здібностей дітей.

3. Експериментально перевірити вплив сюжетної аплікації на формування творчих здібностей.

Методи дослідження: аналіз літератури з проблеми дослідження; спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Наукова новизна: дані дослідження можна використовувати у практиці роботи закладів дошкільної освіти

Апробація результатів роботи відбулася на XI Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації» 27 листопада 2024 року (шляхом написання тез).

Експериментальна база. Діти старших груп Підгайцівського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) "Малятко" Підгайцівської сільської ради Волинської області.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

1.1. Загальні уявлення про особливості формування і розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

«Ти такий же талановитий як і кожен з нас. Ні в кого немає таких здібностей, яких би не було у тебе, ні такої краси, ні такої доброти, яка є у тебе, ні поривів, ні такого терпіння, які є у тебе, і які насолоджують і інших – такі ждуть і тебе». Ці рядки написав геніальний американський поет Уалт Уїтмен. Він присвятив їх своїм дітям і кожній дитині зокрема. Кожному відомі імена великих творців світу таких як Т.Шевченко, М.Леонтович, І.Франко, Л.Українка, І. Айвазовський, Леонардо да Вінчі і т.д. Вони всі були геніями: дехто з дитинства, інші – з юності, саме тоді вони отримали великий заряд творчості і розумного ризику, що допомогло їм досягти неймовірних успіхів.

Психологи вже давно за допомогою своїх досліджень з'ясували, що кожна людина – творець і насамперед самого себе.

В психології творчість тлумачиться, як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Будучи по своїй сутності культурно-історичним явищем, творчість має психологічний аспект: особистісний і процесуальний. Вона зумовлює наявність у особистості здібностей, мотивів, знань та вмінь, завдяки чому створюється продукт, який відрізняється своєю новизною, оригінальністю, унікальністю. Вивчення цих якостей дитячої особистості виявило важливу роль уяви, інтуїції, неусвідомлених компонентів розумової діяльності, а також потреби особистості в розкритті та розширенні своїх потенціальних можливостей.

Залежність цих творчих процесів від науково-технічного прогресу, від розвитку мистецтва направила зусилля психологів на розробку методів діагностики творчих здібностей ще в дитинстві і стимуляції творчого процесу у дітей уже в дошкільному віці.

Загальновідомо, що природа наділила кожного здорового малюка можливістю розвиватися. І кожен малюк може піднятися до найвищих вершин

творчої діяльності. Відомо, що молоді дошкільники ближче по своєму розвитку і менше відрізняються один від одного. Виходить, якщо ми хочемо досягти високих результатів починати потрібно якомога раніше, з народження. Ранній фізичний розвиток є запорукою інтелектуального і сенсорного розвитку.

Основою для розвитку обдарованості, творчого спрямування дитячої особистості є діяльність, оскільки саме в ній проявляються і розвиваються здібності. Наголошуємо, що провідною діяльністю дитини дошкільного віку є гра, тому для успішного розвитку дитини, її особистості будь-яке навчання повинно носити ігровий характер. Розвиток творчого потенціалу, пізнання дитиною себе і своїх можливостей починається з почуттів. Дошкільників цікавить, власне, не результат їхньої діяльності, а сам процес. Будь-яке питання дошкільної педагогіки та психології має розв'язуватися з погляду розвитку та виховання дитини, природовідповідності, зорієнтованості на конкретну дитячу особистість. Будь-яка діяльність дітей повинна бути активною, різноманітною і творчою, щоб забезпечити набуття смислом життєвих вражень, формування його особистості. Тому й слід підтримувати прагнення дитини старшого дошкільного віку до самостійності, самореалізації, до створення своєї індивідуальності, свого я, це є чудовою можливістю для розвитку творчих здібностей, бо кожна дитина – творить саму себе. І нав'язування шаблонності («бути таким як усі», «не виділятися») у цьому випадку буде тільки зупиняти творчий процес.

У молодшому дошкільному віці дитина тільки вчиться розуміти світ і саму себе, а вже старший дошкільник пропускає весь світ через призму свого «я», напружує власні зусилля та ініціативи для ствердження себе як особистості, що є могутнім природним джерелом активності, що в свою чергу живить розвиток самостійної творчості, хоча провідну роль відіграє механізм наслідування, потужний будь-якому дошкільному віці. Збагачуючись широкою частиною реальних проявів поведінки однолітків та оточуючих він слугує засобом творення характеру власних вчинків і дій.

Поняття «індивідуальність» означає ту неповторну своєрідність натури, психіки, поведінки творчих здібностей інтересів певної особистості, яка вирізняє її з поміж інших, схожих з нею, але не тотожних їй (зокрема серед однолітків). Джерелом своєрідності рис кожної дитини (як позитивних, так і негативних) є або зовнішні чинники – характер дитини, умови родинного життя, або внутрішні – вродженні особливості психофізичної організації, та найчастіше обидва чинники поєднуються. І в світ виходить неповторна «індивідуальність».

В вітчизняній літературі творчість найбільш часто визначається як діяльність, направлена на створення нових матеріальних і духовних цінностей.

Тому діяльність на етапі дошкільного дитинства може бути визнана первісною сходинкою в розвитку творчості. Вивчення можливостей керівництва творчим процесом старших дошкільників являє собою одну з головних задач сучасної науки про творчість. Основним мотивом творчої діяльності на початковій стадії її формування полягає для дитини в самому процесі вираження почуттів.

Будь-яка праця людини, а особливо творча, від початку і до кінця, багато в чому залежить від ступені розвитку уяви. Процес уяви та фантазування наявний тільки у людини.

Уява – це здібність створення нових образів в людській свідомості на основі перевтілення отриманих від дійсності відчуттів. Уява виникає в трудовій діяльності людини, яка б без уяви не могла бути цілеспрямованою і продуктивною. Найбільш важлива роль уяви в процесі художньої творчості, де незмінно присутній «кусочок фантазії». Уява починає свій шлях розвитку у дітей з 4 року життя. Характеризуючи особливості уяви в старшому дошкільному віці можна вказати на її швидкий спалах, але й легке затухання. Про це свідчить нестійкість дитячих ідей, або швидке перевтілення. Легкість і своєрідність комбінацій, які виникають у дітей, свідчать не про багатство дитячої уяви, а вказують лише на його слабкість. Якісні зміни в розвитку творчості старших дошкільників, на відміну молодших і середніх, пов'язані з

відомою в психолого-педагогічній літературі тенденцією до керівництва творчістю, яка полягає в розробці логічних етапів творчого процесу.

Психологи визначають уяву як процес створення нових образів на основі минулих сприймань і відносять її до однієї з форм пізнавальної діяльності. Зв'язок уяви зі сприйняттям та пам'яттю підкреслював ще великий російський педагог К.Д. Ушинський, відмічаючи, що уява наша не може створити щось цілком нове і ми не можемо уявити собі те, чого не було б нашої пам'яті.

Характеризуючи уяву дітей, Л.С. Виготський казав про необхідність зрозуміти психологічний механізм уяви. Він виділяє чотири форми зв'язку уяви з дійсністю. Перша форма полягає, на думку вченого, в тому, що будь-яке створення уяви завжди будується з елементів, узятих з дійсності.

«Творча діяльність уяви, - пише Л.С. Виготський, - знаходиться в прямій залежності від багатства та різноманітності попереднього досвіду людини, тому що цей досвід являє матеріал, з якого створюються фантазії. Чим багатше досвід людини, тим більше матеріал, яким володіє уява».

Другу форму зв'язку уяви з життям Л.С. Виготський бачить в адекватності готового продукту фантазії, продукту діяльності, якому-небудь явищу дійсності.

Третя форма зв'язку – емоційний зв'язок. Емоція здатна підбирати враження, думки, образи, які співзвучні настрою, що володіє людиною в дану хвилину.

Остання, четверта форма зв'язку характеризується тим, що створений людиною новий продукт, який раніше не існував починає впливати на інші речі і на саму людину, так як він стає реальністю.

Обов'язковою умовою для розвитку уяви є творча діяльність, яка не може привести до успіху без роботи фантазії. Сходячи з цього, для розвитку художньої творчості дітей наряду з заняттями навчального характеру виділяють заняття творчі, по задуму.

Американський психолог Еріх Фромм запропонував таке визначення поняття «творчі здібності» або «креативність» (від лат. «creatio» - творення):

«Це здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду».

Основними показниками творчих здібностей є швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість.

Швидкість думки – кількість ідей, що виникають за одиницю часу.

Гнучкість думки – здатність швидко і без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу, бачити, що інформацію, отриману в одному контексті, можна використати в іншому. Гнучкість – це добре розвинутий навик переносу (транспозиції). Вона забезпечує вміння легко переходити від одного класу явищ, що вивчаються до іншого, долати фіксованість методів вирішення, своєчасно відмовлятися від скомпрометованої гіпотези, бути готовим до інтелектуального ризику і до парадоксів.

Оригінальність – здатність до генерації ідей, які відрізняються від загальноприйнятих, до парадоксальних, несподіваних рішень. Вона пов'язана з цілісним баченням зв'язків і залежностей, непомітних під час послідовного логічного аналізу.

Допитливість – здатність дивуватися, відкритість та інтерес до усього нового.

Точність – здатність удосконалювати чи надавати закінчений вигляд своєму творчому продукту.

Сміливість – здатність приймати рішення в ситуаціях невизначеності, не лякатися власних висновків і доводити їх до кінця, ризикуючи особистим успіхом.

Ці показники є вродженими, чи залежать від впливу середовища? Але спадковий потенціал не є найважливішим показником майбутньої творчої продуктивності, в якій мірі творчі імпульси дитини набудуть характеру творчості залежить від впливу батьків та інших дорослих.

Впливу потребує і дитяча уява, бо вона розвивається у дитини поступово з накопиченням нею певного досвіду. Всі образи уяви, якими б чудернацькими

вони не були, засновані на тих уявленнях і враженнях, які ми отримуємо в реальному житті. Іншими словами, потенціал нашої уяви залежить від обсягу та різноманітності нашого досвіду.

У старшому дошкільному віці уява все більше набирає творчого характеру. Дитина здатна передбачати майбутнє, може уявити, не тільки кінцевий результат власної діяльності, але й проміжні стани.

5 років – період розвитку наївної реактивної дитини, що базується з одного боку на яскравих образах, емоційності, імпульсивності й жвавості поведінки дитини, а з іншого, на незнанні законів логіки, загальної закономірності явищ, відсутності жорстко закріплених правил мислення. Разом з тим, розвивається більш тісний зв'язок із мовленням, формуванням довільності у виникненні продуктів уяви, критичність мислення, прагнення до наслідування інших і нормативності поведінки у дітей шестирічного віку, створюються умови виникнення діалектичних суперечностей розвитку уяви. Наприкінці дошкільного віку дитина розрізняє уявлене і вигадане, реальне і фантастичне. Отже, ми з'ясували вікові особливості формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Слід зазначити, що формування творчих здібностей у дошкільників йде за двома напрямками. З одного боку ускладнення дії щодо використання засобів вирішення завдань; з іншого – змінюються самі засоби. Якщо у молодшому дошкільному віці діти використовували більше образно-символічні засоби, то пізніше до них вже приєдналися мовленнєві засоби: тобто, процес розвитку пізнавальних здібностей дитини (сенсорних, інтелектуальних, творчих) має свою логіку. Знання цієї логіки дає можливість кожному дорослому (батькам, педагогам) бачити на якому етапі розвитку здібностей знаходиться та чи інша дитина. Отже, саме такий підхід до розвитку пізнавальних здібностей дозволяє не обмежуватися формальним проведенням занять, а підходити до освітньої роботи творчо, зацікавлено, з бажанням.

Відомий психолог Л.С.Виготський зазначав, що наукові поняття не засвоюються і не заучуються дітьми, а виникають і складаються за допомогою

величезної напруги їх власної думки. Саме тому, єдиним шляхом, який веде до прискорення процесу пізнання, є використання творчих завдань у різних видах діяльності дошкільників.

Центральною ланкою розвитку, навчання та виховання дитини в дошкільні роки уявлення про дитину як про творчу особистість, тобто таку, яка самостійно обирає свої дії і рішення, досягає суттєвого рівня розумового розвитку порівняно зі своїм однолітком і здатна до обґрунтованих і виражених дій у нестандартних ситуаціях, усвідомлює свою відповідальність перед собою, родом, колективом і суспільством за результат своєї діяльності. Доцільно врахувати і те, що талант, творчі здібності особистості можуть бути спрямовані як на добрі так і на злочинні справи. Завдання ж полягає у розвитку творчості доброти. Творчість розуміється як індивідуальний мотиваційний і соціально-особистісний потенціал, що дозволяє одержати високі результати в таких сферах як і інтелект, соціальна, духовно-культурна компетентність.

На думку вчених поняття «творчість» доступне лише небагатьом. Але в житті нашого суспільства ми щоденно зіткаємося з масовим проявом творчості в різних сферах (на виробництві, в науці, мистецтві). І творчий характер притаманний не тільки діяльності дорослих людей. Педагоги і психологи говорять про можливість формування творчої діяльності у дітей. Розглядаючи питання взаємозв'язку відтворення і творчості у діяльності учня, П.І. Підкасистий [33] називає в якості характерних особливостей творчості новизну та соціальну значимість новизни та її продукту. При цьому він пропонує відокремлювати суб'єктивну і об'єктивну новизну діяльності і її продукту. На думку вченого, для характеристики діяльності дитини як творчої достатня суб'єктивна (значуща не для суспільства, а для суб'єкта, у даному випадку – навчаючого) новизна.

Творча діяльність учня, як правило, може характеризуватися тільки суб'єктивною новизною і повинна розглядатися в дидактиці як творча, психологічно еквівалентна соціально-значущій діяльності дорослих, що

характеризується об'єктивною новизною. Цінність такої творчої діяльності заключається у розумовому розвитку особистості, у формуванні її активності.

Психолог Б.М. Теплов наполягав на взаємозв'язку творчості та навчання. Цікаво відмітити, що вважаючи необхідним забезпечити в дитячій творчості таке важливе в її якості, як відвертість, без якої всі інші достоїнства творчості втрачають своє значення і забезпечити яку може лише творчість, що виникла у дитини самостійно, без якого б то не було попереднього педагогічного стимулювання, Теплов разом з тим розуміє, що систематична педагогічна робота не може будуватися у розрахунок лише на таку самостійно виникаючу творчість.

Педагогічні умови та шляхи формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

На сьогоднішній день могутність держави визначається насамперед кількістю висококваліфікованих спеціалістів, які творчо ставляться до своєї справи. І саме перед дитячим садком та педагогами стоїть завдання – виховання всебічно розвинутої та творчої особистості. В дитячому садку починається становлення якостей творчої особистості. Й дуже важливо правильно організувати цей процес. Ми вважаємо, що творчість старшого дошкільника це створення ним оригінального продукту вибору (розв'язання різноманітних завдань, складання оповідання тощо), в процесі над якими самостійно застосовані засвоєні знання, вміння, навички, в тому числі здійснення і перенесення, комбінування відомих способів діяльності чи створення нового для дошкільника підходу до розв'язання (виконання) завдання.

Творча діяльність, що навчає, розглядається нами насамперед як діяльність, яка сприяє розвитку цілого комплексу якості творчої особистості і розумової активності, вміння швидко навчатися, кмітливості і винахідливості; прагнення пізнавати щось нове необхідне для виконання конкретної практичної роботи; самостійності при виборі і розв'язанні задач.

Результатом такого широкого і ефективного розвитку творчих якостей повинен стати самостійно створений (творчий) продукт. Творчість,

індивідуальність майстерність проявляються хоча б у мінімальному відступі від зразка.

Творчість дошкільника має свої особливості. Діти роблять безліч відкриттів і створюють цікавий, часом оригінальний продукт у вигляді малюнка, конструкції, вірші і т.п. Новизна відкриттів і продукту суб'єктивна, це перша важлива особливість дитячої творчості. При цьому процес створення продукту для дошкільника має чи не першорядне значення. Діяльність дитини відрізняється великою емоційною включеністю, прагненням шукати і багато разів випробувати різні рішення, отримуючи від цього особливе задоволення, часом набагато більше, ніж від досягнення кінцевого результату. І це - друга особливість дитячої творчості. Для дорослої людини початок вирішення проблеми (її усвідомлення, пошук підходів) є самим важким і болісним, іноді призводить до розпачу. Дитина ж, на відміну від дорослого, не зазнає таких труднощів (якщо, звичайно, над ним не тяжіють жорсткі вимоги дорослих). Він з легкістю і перш за все практично починає орієнтовну, часом навіть не зовсім осмислену діяльність, яка, поступово стаючи більш цілеспрямованою, захоплює дитину пошуком і часто призводить до позитивних результатів І навіть в музичній творчості дитини спостерігається одночасність письменництва і виконання (К. В. Тарасова). І це третя особливість дитячої творчості, безумовно пов'язана з першими двома і особливо з другою.

Зазначені вище особливості дитячої творчості демонструють певну ступінь недосконалості психічних процесів дитини, що природно в цьому віці. І облік цих особливостей необхідний в організації розвивального навчання дітей. Істотно значущим є і розуміння того, що розвиток творчості у дітей пов'язано з цілеспрямованим навчанням, орієнтованим на «зону найближчого розвитку» дитини (Л. С. Виготський).

Розвиток творчого підходу до діяльності виражається таких педагогічних принципах успішного розвитку творчої особистості дитини:

- не обмежувати пізнавальну активність;

- заохочувати дитину до дослідження як найбільш речей і матеріалів з якими вона може гратися;
- приділяти більше увагу для самостійних творчих пошуків особливостям і вподобанням дитини;
- поважати ті види активності, яким сама дитина надає перевагу;
- передбачати умови для самостійних творчих пошуків оригінальних відповідей;
- створювати атмосферу заохочування;
- підтримувати дітей, які висловлюють відмінні від інших думки;
- особливу увагу приділяти формуванню творчого і доказового мислення дитини, яке спирається на уяву і є засобом породження оригінальних ідей та потреби у самовираженні.

Творчо-пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку насамперед передбачає творчої діяльності. Вона полягає у самостійності і перенесенні знань, умінь та навичок дитини у новій ситуації, вишукуванні у навчальному матеріалі проблеми, нові функції об'єктів та їх структури, у комбінації вже відомих способів та у пошуках нових прийомів розв'язання пізнавальних завдань. Важливе значення в активізації творчих здібностей кожної дитини має проблемність у навчанні.

Першою умовою успішного формуванні творчих здібностей є ранній початок, ранній фізичний розвиток.

Друга умова – створення обстановки, яка випереджає розвиток дітей, представлення їм свободи у виборі заняття.

Третьою, найбільш важливою умовою успішного формування здібностей витікає з самого характеру творчого процесу, який потребує максимального напруження сил. Чим частіше людина у своїй діяльності добирається до найвищої ланки своїх можливостей і постійно підіймає свою ланку все вище і вище, тим успішніше розвиваються творчі здібності. В дошкільному віці дитина більш ніж коли-небудь повинна займатися творчістю, вирішувати багато зовсім нових для неї завдань і при чому самостійно.

Четвертою важливою умовою є надання дитині великої свободи в виборі діяльності, але надана дитині свобода зумовлює не нав'язливу, розумну, доброзичливу допомогу дорослих – це і буде остання п'ята умова дуже важливого успішного формування творчої здібності.

Залучення дітей дошкільного віку до творчого використання знань в практичній діяльності зумовлює знайомство дітей з основами образотворчого мистецтва. Формуючи у дітей почуття прекрасного і підштовхуючи їх до творчості, педагог не тільки вчить їх реалізовувати творчі задуми, але і допомагає оволодіти загальними закономірностями організації творчого процесу. Творчість являє собою якісну вищу ступінь будь-якої діяльності, не тільки художньої, а й наукової. Основу умови, як і в учбовій діяльності, складає сформованість тих психічних процесів, які забезпечують успіх здійснення творчого процесу, зумовлюють психологічну готовність до творчості. До таких умов в першу чергу відносять:

- сукупність спеціальних здібностей, знань, вмінь та навиків, тих якостей які зумовлюють успіх оволодіння засобами образотворчого мистецтва, таким чином зумовлюють реалізацію художнього задуму;

- уява (відтворююча і творча) створює художній задум і зумовлює загальні підходи до його реалізації;

- естетична позиція, яка по відношенню дитини дошкільного віку виражається в емоційному відгуку на прекрасне.

В ході будь-якого творчого пошуку можна відокремити наступні етапи: першопочаткове накопичування, виникнення задуму, реалізація задуму, кінцева розробка. Ці етапи підходять як до художнього так і до наукового творчого процесу.

Великий педагогічний вплив на формування творчих здібностей мають особливості різних видів дитячої мовної творчості. Відомий вчений Є.І.Тихеева писала: «Передусім головним чином потрібно піклуватися про те, щоб всіма можливими зусиллями при підтримці слова сформувати в свідомості дитини багато внутрішнього змісту, допомагати точному мисленню, виникненню

значних по цінності думок, уявлень і творчих здібностей, комбінувати їх». При відсутності їх втрачається процес «мовної творчості». До мовної творчості належать мовні розповіді, які створюються при активній роботі уяви. Але тут широко використовуються реалістичні теми: дитина може придумувати дії чи героїв, але при цьому дотримуватися життєвої достовірності.

Та мовленнєве спілкування і образотворче мистецтво ніколи не замінять одного з самих потужних виховних прийомів в руках суспільства – гри. Гру прийнято називати провідною діяльністю дітей саме в грі проявляються і розвиваються різні сторони його особистості, задовольняються багато інтелектуальних і емоційних потреб, складається характер. Іграми, які моделюють сам творчий процес і створюють свій мікроклімат, де з'являється можливість для розвитку творчої сторони інтелекту. Є розвиваючі ігри та розвиваючі завдання ігрової форми. Вони знайомлять дитину з різними способами передачі інформації, мають певний набір завдань та широкий діапазон їх вирішення, а це дозволяє дитині йти самостійно вперед і тим самим самому розвивати творчі здібності. Це дозволило розвиваючим іграм та завданням вирішувати відразу декілька проблем, пов'язаних з розв'язанням творчих здібностей:

- розвиваючі ігри можуть дати «їжу» для розвитку здібностей починаючи вже з раннього дитинства;
- їх завдання-сходінки завжди створюють умови, випереджуючі розвиток здібностей;
- піднімаючись кожного разу самостійно до своєї «найвищої ланки» дитина розвивається найбільш успішно;
- розвиваючі ігри можуть бути дуже різноманітними по своєму змісту (де можуть бути і театр, і сюжетно-рольові і конструктивні ігри) вони ж, як і будь які ігри не терплять змушення, створюють атмосферу вільної і радісної творчості.

Уява дитини, в основному, бідніша за уяву дорослого. У неї життєвий досвід обмежений, а отже, менше матеріалу для фантазії. Менш різноманітні і

комбінації образів, які вона будує. Дитина все, з чим зустрічається у житті, пояснює по своєму, а для нас, дорослих, ці пояснення незвичні і тому видаються оригінальними. В житті малюка уява виконує іншу функцію, ніж у житті дорослого. З її допомогою діти пізнають навколишній світ і самих себе.

Уяву малюка слід розвивати з дитинства і найбільш чутливий, «сензитивний» період для такого розвитку – це дошкільний вік. «Уява, - зазначає психолог О.М. Д'яченко, яка докладно вивчала цю функцію, - це ніби той чутливий музичний інструмент, оволодіння яким відкриває можливості самовиразу вимагає від дитини знаходження і виконання власних задумів і бажань».

Уява може творчо перетворювати дійсність, її образи гнучкі, рухливі, а їх комбінації дозволяють досягти нових і несподіваних результатів. У зв'язку з цим розвиток цієї психічної функції є також основою для вдосконалення творчих здібностей дошкільняти. На відміну від творчої уяви дорослого, його фантазії не бере участі у створенні вартісних продуктів праці. Вона бере участь у творчості «для себе», до неї висуваються вимоги реалізації і продуктивності. Разом з тим вона має велике значення для розвитку самих дій уяви, підготовки до творчості в майбутньому.

Що ж саме слід розвивати у дітей старшого дошкільного віку? Ми рекомендуємо особливу увагу звернути на розвиток імажинативних (від англійського «*imagination*» - уява) здібностей і вмій:

1. Використовувати замітники предметів.

У розвитку уяви дитини важливу роль має зовнішня опора. Якщо на ранніх етапах розвитку (у 3-4 роки) уява дошкільняти невіддільна від реальних дій з ігровим матеріалом і визначається характером іграшок, подібністю предметів-замінників з предметами, які вони замінюють, то у дітей старшого дошкільного віку вже нема такої великої залежності гри від ігрового матеріалу їх уява може спиратися і на такі предмети, які зовсім не схожі на ті, які вони замінюють. Наприклад, малюк може скакати верхи на палиці, уявляючи себе вершником, а палицю – конем. Поступово необхідність у зовнішніх опорах

зникає. Відбудеться інтеріоризація – перехід до ігрових дій з предметом, якого насправді нема, до уявлення дій з ним подумки. Однак для цього слід спершу навчити дитину легко оперувати різними заміниками предметів. Такими заміниками можуть бути інші предмети, геометричні фігурки, знаки і т. п.

2. Здійснювання «опредмечування» невизначного об'єкта.

Способом «опредмечування» діти починають користуватися ще з 3-4 років. Він полягає в тому, що малюк може в незакінченій фігурі вбачати цілком визначений предмет. Так, у завданні на домальовування невизначеного предмета він може, наприклад, коло перетворити в колесо для машини або в м'яч, трикутник - в дах будинку або у вітрило для кораблика. і т.д. До 6-7 років дитина повинна вже відносно вільно володіти цим способом, а також навчитися додавати до «опредмеченого» малюнка різноманітні деталі.

3. Створювати образи на основі словесного опису або неповного графічного зображення.

Ця здатність дуже важлива для майбутньої навчальної діяльності дитини. Потреба у створенні образів на підставі словесного опису і графічного зображення неминуче виникає під час читання книжки, при засвоєнні нових слів, розпізнаванні об'єктів, коли поле їх сприйняття обмежень, і в деяких інших ситуаціях. При цьому, чим краще у дошкільняти розвинута здатність до створення таких образів, тим точніше і стійкіші уявлення можна використовувати спеціальні завдання, як от: створити образ предмета за його словесним описом і відтворити цілісний образ об'єкту на основі сприйняття одної або кількох частин.

4. Оперувати явними образами (просторова уява).

Всі предмети навколишнього світу мають просторові характеристики, ф образи уяви, щоб бути адекватними, повинні їх відображати. Тому дуже важливо розвивати у дитини здатність «бачити» образ предмета в просторі. Тренувати цю здатність можна за допомогою ігор на уявне перетворення об'єкту в просторі та на уявлення взаємного розташування кількох предметів у просторі.

5. Підпорядковувати власну уяву певному задумові, створювати і послідовно реалізовувати план цього задуму.

Лише послідовна реалізація задуму може привести до виникнення задуманого. Невміння керувати своїми ідеями, підпорядковувати їх своїй меті призводить до того, що найцікавіші задуми і наміри дитини часто не досягають свого втілення. У цьому віці у неї вже є необхідні передумови для того, щоб навчитися діяти за попередньо придуманим планом.

Аналіз робіт філософів, психологів, педагогів, мистецтвознавців, присвячених питанням творчості, виникнення задуму, уяви у дітей, ролі педагогічного впливу, навчання в розвитку цих процесів дозволили виявити, що обов'язковими ознаками творчості є перетворення предметів, явищ, новизна, оригінальність, що отримані в процесі роботи.

Американські дослідники В. Лоунфельд та У. Ламберт, визначаючи дитячу творчість, виділяють такі характерні риси, як гнучкість думки, ідеї, здатність оперувати новими ідеями, бачити речі в новому значенні [44].

Аналізуючи постановку питання про творчість дітей, її виникнення і розвиток, можна виділити різні напрямки в її рішенні. В одному напрямку джерело творчості вбачається у внутрішніх силах дитини, тобто творчі здібності розглядаються як ті, що виникли спонтанно, а відповідно, вони некеровані, педагогічно спрямоване керування в цьому випадку неможливе.

Ідеї біогенетизму в педагогіці та психології проводили А.В. Бакушинський, К.Н. Вентцель, Ф.І. Шміт та інші. Вони проголошували спонтанний розвиток дитячої творчості, виступаючи проти навчання дітей малюванню. З'явилося ствердження, що дитина-художник і навіть найкраще навчання може знищити природний таланти. Дітям навчатися нічому. Навпаки, дорослі повинні вчитися в них майстерності. Видатний німецький дослідник дитячої творчості кінця XIX початку XX ст. Г. Кершенштейнер також підкреслював самотність, талановитість дитячого малюнка, які губляться навіть самою прекрасною методикою.

Прибічники іншого напрямку вважали джерелом розвитку дитячої творчості оточуюче середовище, мистецтво. У зв'язку з цим для створення дитячої художньої творчості необхідне створення відповідних умов, засвоєння дітьми художнього досвіду, навчання прийомам творчої роботи.

Звичайно, окремі діти здатні на цікаві творчі прояви. Однак розраховувати на випадок, на одиничні прояви творчих потенцій наше суспільство, що поставило перед собою задачу виховання нової людини – творця, не може. Тому виникає складна педагогічна проблема – знайти такі шляхи і методи розвитку творчості, які дозволять вирішити важливу задачу – виховання творчої особистості.

Характеризуючи художню творчість дітей і її взаємозв'язок з навчання, відомий психолог Б. Теплов, що досліджував процес художньої творчості, писав: «Одна з найважливіших особистостей і великих труднощів педагогічної роботи з художнього виховання пов'язана з тим, що творча діяльність дитини не може мотивуватися як діяльність тільки навчальна...» У художній діяльності такої мотивації недостатньо. Не можна вигадувати, грати, малювати, тільки для справи в цій діяльності, необхідно, щоб частина художньої діяльності дитини була спрямована на створення продукту, який повинен бути потрібним комусь, з яким пов'язана свідомість його соціальної цінності. Без цього розвиток творчості дитини підміниться розвитком формального вміння. Звичайно, підкреслює Б. Теплов, чисто навчальна робота повинна бути в художньому вихованні. Кількісно вона може навіть переважати над «творчою», але вона не повинна бути єдиним видом роботи, в особливості на перших сходах художнього виховання, коли закладаються основи відношення до мистецтва [36].

Характеризуючи взаємозв'язок навчальної діяльності і творчої, дидактики зауважують, що відтворююча діяльність виступає базою для кількісного накопичення необхідних вражень (знань про предмети та явища об'єктивного світу) для творчої діяльності, а отримані вміння утворюють впевненість у своїх можливостях і зміцнюють бажання створити щось своє.

Б.Теплов визнавав необхідність організованого процесу навчання як важливої умови розвитку дитячої художньої творчості, в тому числі зображувальної. Вплив навчання на розвиток творчості відмічала і Є. Фреріна: «Наростання творчих задач прямо пропорційне закріпленню і росту навчальних досягнень, тобто, чим більше закріплене те чи інше навчальне досягнення в малюнку чи аплікації, тим ширше воно може заростати і задумами дитини, і навпаки»[39].

У своєму дослідженні В.Злотніков вказує, що художня творчість характеризує нерозривну єдність пізнання і уяви, практичної діяльності і психічних процесів, вона являється специфічною духовно-практичною діяльністю, в результаті якої виникає особливий матеріальний продукт – витвір мистецтва [17].

Аналізуючи процес створення дітьми зображення по задуму, а також готові продукти їх діяльності і порівняти їх з аналізом творчості художника виділяють наступні етапи формування і перетворювання задуму в діяльності старших дошкільників:

1. Накопичення і уточнення уявлень про оточуючий світ шляхом організації спостережень на прогулянках, екскурсіях, шляхом перегляду телевізійних програм для дітей, читання книг, розглядання картин, слухання музики, ігор дітей.

2. Визначення теми діяльності.

3. Осмислення змісту майбутнього продукту, визначення його компонентів.

4. Вибір матеріалу для створення продукту з точки зору бажань дитини, вибір і уточнення способів створення продукту творчості.

5. Уточнення уявлень про предмет, який буде створюватися перед початком роботи.

6. Планування виконання задуму. Визначення послідовності створення продукту.

7. Уточнення уявлень про предмет, що створюється у разі необхідності, у ході реалізації задуму шляхом додаткового розглядання предмету, ілюстрацій, додаткового пояснення, нагадування.

8. Активізація застосування різноманітних способів створення продукту.

9. Оцінка отриманого продукту з точки зору повноти здійснення задуму (контроль по результату), застосованих способів у створенні продукту.

10. Збагачення, доповнення продукту творчої діяльності на основі оцінки.

11. Аналіз готового продукту, виділення цікавого, виразного.

Однією з важливих умов розвитку творчої діяльності дитини є відношення оточуючих до продуктів дитячої творчості. Як правило, діти не байдужі до своїх робіт. Дитина радіє, коли те, що вона створила, комусь подобається. Особливе значення для дитини має, коли її робота потрапляє на виставку дитячих робіт. Вибір дитячої роботи зміцнює віру дитини в свої сили, це дає їй стимул для подолання труднощів, підвищує бажання створювати щось нове. Дитячі роботи повинні «жити» у дитячому садку, а діти повинні бачити, що продукти їхньої творчої діяльності потрібні. Увага до дитячої творчості, серйозне, бережливе ставлення до неї з боку педагогів і батьків сприяє підвищенню творчої активності дітей, запевняє їх у розумінні того, що продукт їхньої праці – це серйозна справа, а не пуста витрата часу.

Велику роль у формуванні творчих здібностей дошкільників відіграє розглядання дитячих робіт, яке здійснюється після виконання дітьми роботи. Розглядання робіт важливе, насамперед, тим, що діти бачать результати своєї діяльності. Зібрані разом роботи (аплікації, малюнки тощо) виглядають ефектно, красиво. Це викликає радість, створює гарний настрій. Вихователь разом з дітьми розглядає і обговорює їх роботи. Діти бачать, що вийшло красиво, виразно, а що вийшло не дуже гарно, де помилилися; як це зробили інші діти, що в них вийшло краще, цікавіше. Дуже важливо, щоб діти могли помилуватись створеним, порадіти загальному результату. Щоб навчити дітей оцінювати свої роботи і роботи інших, необхідно після закінчення виконання завдань виставити їх усі на виставковий стенд. Це дає можливість бачити всі

роботи, із усього вибрати те, що сподобається. Діти будуть бачити свої роботи (малюнки, поробки, аплікації) серед інших і оцінювати їх, порівнюючи з тим, що зробили інші. Якщо ж вихователь, сам відібрав декілька гарних робіт і декілька невдалих робіт, як це має місце в практиці, показує їх дітям, то в цьому випадку їм нічого вибирати, вибір зроблено за них.

Як правило, діти із задоволенням розглядають свої роботи, говорять про них. Активність дітей необхідно підтримувати і розвивати. У практиці дитяча активність розвивається далеко не завжди. Часто, коли вихователь викликає дитину, вона обмежується тим, що покаже роботу, що більше сподобалась. Так як далі дитина не дуже швидко розгортає свою розповідь, то вихователь сам починає за неї говорити, забуваючи про те значення, яке має активність дитини для розвитку її творчості. Роль вихователя повинна проявлятися в тому, щоб спрямувати розглядання дітьми створених ними зображень, підтримувати їх розповіді про те, як вони виконали свою роботу. Аналіз необхідно урізноманітнювати, в залежності від задач заняття, пам'ятаючи про те, що розмова повинна бути вільною, живою, щоб характеризувала роботу, підкреслювала її виразність.

Так, якщо діти виконували роботу за задумом, то, розглядаючи роботи, необхідно звертати увагу і спрямовувати виказування дітей на відділення цікавого задуму і на його найбільш повне втілення. Якщо ж створювалася робота за сприйняттям чи уявленням, то необхідно, щоб діти визначили, наскільки схоже те, що вийшло, з натурою, чи гарним вийшов предмет, чому це красиво.

Якщо вихователь проводить аналіз дитячих зображувальних робіт без відносно до зображувальної задачі, то діти на запитання, чому подобається той чи інший малюнок, відповідають, не виділяючи головного.

Аналіз роботи повинен бути різноманітним і по формі. Так можна запропонувати дітям показати роботи, що сподобалися і розповісти про те, чому вони подобаються. В іншому випадку запропонувати авторам обраних робіт розповісти, що саме це вони зобразили і чому (така форма роботи

проводиться при проведенні занять за задумом чи на вільну тему). Може бути використана форма, коли вихователь пропонує дітям оцінити свою роботу і в залежності від цього поставити її на верхній (найкращій), середній (гарний) чи нижній (не дуже гарний) ряд виставкового стенду, а потім усім разом подивитися і визначити, чи правильно діти оцінили свою роботу. Якщо є недооцінка, чи навпаки, переоцінка, то разом з дітьми корисно її виправити. Однак робити це слід тактовно, особливо в тих випадках, коли дитина переоцінила свою роботу, щоб не травмувати її особисту гідність. Краще це зробити на одинці з дитиною і пояснити їй, у чому вона помилилась.

Дуже корисно ставити дітям додаткові запитання і вимагати розгорнутої характеристики робіт.

Взаємозв'язок зображувальної діяльності з іншими естетичними видами діяльності: музичною, літературною, словесно-художньою, театралізованою – ще один шлях розвитку дитячої творчості. На необхідності такого взаємозв'язку для розвитку дитячої творчості, формування яскравих, образних уявлень, розвитку уяви наголошували психологи і педагоги - дослідники художньої діяльності дітей.

Під керівництвом Н.А. Ветлугіної була зроблена спроба розробити методику проведення комплексних занять, що містять сприйняття дітьми різних видів мистецтва (музики, пісень, репродукцій картин, ілюстрацій, творів художньої літератури та ін.) і безпосередньо художньо-творчу діяльність дітей. Дослідження показали велику роль таких занять в розвитку творчості, самостійної художньої діяльності дітей.

Однак захоплення цими заняттями дає зворотній ефект. Досить часто їх впроваджують без врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку, а саме, що увага дітей достатньо нестійка, дитина не вміє ще зосереджено навчатися.

Постійне перемикання уваги (під час заняття – від 15 до 25-30 хвилин в залежності від віку дітей – вони два – три рази переходять від одного виду діяльності до іншого) може посилити її нестійкість, позбавити дитину

можливості глибоко сконцентруватися на одному виді діяльності, викликати взагалі поверхове ставлення до занять, призведе до нездатності доводити розпочату справу до кінця. Тому такі комплексні заняття у тому розгорнутому вигляді, як вони плануються, краще проводити з дітьми старшого дошкільного віку, коли діти звикнуть зосереджено займатися, доводити розпочату справу до кінця, коли здатність перемикає увагу на інший вид діяльності не закриває головні завдання, а дозволить виконати їх ще більш якісно.

Однією з важливих умов розвитку дитячої творчості – створення емоційно благополучної творчої атмосфери на занятті. Слід уникати дисциплінарних зауважень, занадто регламентації (вимагати підіймати руку для відповіді у всіх випадках, виходити із-за столу для відповіді з певної сторони тощо), докорів на адресу дітей, у яких щось не виходить. Заняття зображувальною діяльністю повинні викликати у дітей позитивні емоції, гарний настрій, бажання малювати, ліпити, вирізувати.

Роботи різних авторів переконують в тому, що втілювання образу в аплікації чи малюнку тісно пов'язане з оволодінням зображувальними навичками та вміннями. Чим більшими вмінням володіє дитина, вільно їх використовує, тим ширше та глибше вона може втілити свій задум, проявити свободу творчого рішення зображення.

Треба зауважити, що опорний матеріал (тема, слова, окремі словосполучення) детермінують форми і зміст уяви. В цьому випадку творча активність дітей спрямовується на формування кінцевої цілі, організацію та планування задуму.

Про спрямування творчої активності дітей дошкільного віку в зображувальній діяльності шляхом введення педагогом опорних елементів наголошено в роботах Н.П. Сакуліної. Необхідність додавання напрямних моментів для розвитку уяви та збагачення на цій основі створюваних зображень підтверджено.

Пропозиція педагога намалювати та наклеїти хто що захоче викликає розгубленість у великої кількості дітей. Вони чи проявляють свою

занепокоєність: починають крутитися, дивитися що зображають діти, що сидять поруч, і копіюють їх (в кращому випадку, обирають лише тему, створюють своє зображення) чи сидять і пасивно чекають, коли почне малювати дитина, що сидить поруч, а потім наслідують її зображення. Часто діти зображують те, що вже зображували раніше, іноді повністю повторюють попередні малюнки. Деякі відверто запевняють, що не уявляють, що їм зображувати. І лише окремі діти знаходять в цьому випадку самостійність задуму. Зовсім інша ситуація спостерігається, коли, зміст майбутнього малюнку, аплікації запропоновано педагогом. Так, дітям старшого дошкільного віку пропонуються теми для малювання чи аплікації: «Свято в нашому місті», «як ми гуляємо та граємо на ділянці дитячого садка», вирізати і наклеїти картинку в космосі. Діти, як правило, одразу беруться до справи і створюють цікаві зображення, не схожі одне на одне; кожен вигадував і вирішував аплікацію на свій смак. Звичайно, пам'ятаючи що діти можуть зобразити лише те, про що вони мають чітку уяву, вихователь під час різноманітних занять, прогулянок, екскурсій турбується про забезпечення вражень дітей, допомагає уявити те, що найбільш їх зацікавило, щоб підвести їх до визначення свого задуму, коли у них виникне бажання намалювати, виліпити, створити аплікацію.

Однак запропонована ідея або тема спрямовують творчу активність, організовують роботу уяви дитини. Особливо важливо для розвитку уяви дітей саме дошкільного віку, задуми які ще дуже нестійкі, схильні до змін та перемиканню інтересу, через емоційну нестійкість, невміння співвіднести задумане із способами його втілення.

Однією з важливіших умов творчого розвитку дітей в процесі занять - здійснення індивідуального підходу, який повинен базуватися на знанні індивідуальних особливостей дітей. Діти проявляють себе по різному в зображувальній діяльності так, як ні в будь-якій іншій. Вчені виділяють два напрями індивідуального підходу. Перший полягає в попередженні та заповненні прогалів в засвоєнні дітьми змісту, засобів діяльності та визначенні оптимального шляху «вирівнювання» невстигаючих з певного ряду причин

дітей з дітьми, що добре опанували діяльність. Це досить демократична система, що дозволяє, завдяки здійсненню індивідуального підходу як би урівняти права дітей на оволодінням змістом, разом з тим не пошкоджуючи індивідуальних рис їх творчості. Інший напрямок полягає в поглибленні та розширенні можливостей тих дітей, які виявили більш високі здібності у діяльності, він ставить своєю ціллю формування індивідуальності, своєрідності прояву, творчості.

Здійснення індивідуального підходу, що засновано на вивченні індивідуальних відмінностей дітей, дозволяє підвищувати ефективність розвитку дитячої творчості, прояву ними індивідуальності у вирішенні задач.

1.2. Використання аплікації в процесі формування творчих здібностей

У формуванні особистості дитини велике значення мають різноманітні види художньо-творчої діяльності: малювання, ліплення, вирізування з паперу фігурок і наклеювання їх, створення різних конструкцій з природного матеріалу. Такі заняття дарують дітям радість пізнання, творчості. Дитяча зображувальна творчість може успішно розвиватися тільки за умови цілеспрямованого керівництва зі сторони педагога. Зображувальна діяльність дошкільників як вид художньої діяльності повинна мати емоційний, творчий характер. І педагог створює для цього усі умови: він перш за все забезпечує емоційно-образне сприйняття реальності, формує естетичні відчуття та уявлення, розвиває образне мислення і уяву, вчить дітей способам створення зображення, засобам їх виразного рішення. Процес навчання повинен бути спрямований на розвиток дитячої зображуваної творчості, на творче відображення вражень від оточуючого середовища, творів літератури та мистецтва. (Оволодіння технічними навичками важливе не само по собі, для створення різноманітних зображень).

Зображувальна творчість дошкільника – це процес створення суб'єктивно нового (для дитини) продукту (малюнок, аплікація, скульптурне зображення) в який дитина вкладає свої знання, уявлення, емоційне відношення до того що

зображає, застосовуючи засоби, що отримала на заняттях під керівництвом педагога, або може і винайшла засоби самостійно.

Позитивний емоційний стан дитини на занятті – обов'язкова умова для розвитку її творчості.

Дітям небайдуже, як відносяться до результату їх творчої діяльності батьки, вихователі, однолітки. Вони намагаються викликати інтерес оточуючих до того що зображено, намагаються показати свою роботу. Про це важливо пам'ятати педагогу початківцю, щоб правильно ставитися до творчості своїх вихованців й активно спрямовувати їх розвиток.

Під керівництвом вихователя творчість дитини-дошкільника здобуває ще одну особливість: оволодівши найелементарнішими зображувальними вміннями, вона бажає виконати малюнок, аплікацію для будь-кого (у подарунок мамі, бабусі, до свята, до дня народження), зробити щось корисне іншим. Враховуючи, цю особливість педагог зможе більш ефективно, з врахуванням інтересів вихованців підбирати такі завдання, які будуть викликати позитивний емоційний відгук у кожного, сприяти розвитку загального характеру творчості.

Однією з головних умов успіху у навчанні дітей аплікації і розвитку їх творчості – індивідуальний підхід до кожної дитини. Щоб здійснити цей підхід, необхідно уважно спостерігати за дітьми в процесі їх діяльності, відмічаючи, що характерно для кожного що вдається, а що ні, які труднощі виникають у дитини в процесі створення аплікації, як вона відноситься до цих занять. Діти відрізняються одне від одного і характером сприйняття, який залежить від того, як дитина володіє способами сприйняття. Так, деяким дітям, що мають багатий досвід сприйняття, досить подивитися на предмет, і у них складається образ, що дозволяє відобразити предмет в аплікації. Іншим недостатньо й ретельного спостереження. А від цього буде залежати те, яке зображення буде створене. Засвоївши знання, навички та вміння, необхідні для роботи з дітьми з розвитку зображувальної творчості, вихователь не повинен зупинитися на досягнутому. Дуже важливо продовжувати пошуки нових методів виховання дітей засобами

зображувальної діяльності. Тільки педагог, що працює творчо може сформувати творчу особистості.

В психології відмічається, що будь-який досвід може бути засвоєний двома шляхами. Один з них відтворювальний, в основі якого лежить активне засвоєння дитиною раніше вироблених прийомів поведінки і способів дій для подальшого їх удосконалення. Це шлях розвиваючого навчання. В основі іншого шляху – творча переробка, створення нових образів, нових дій. Це шлях творчості.

Творчість, як діяльність дітей надає нові можливості для їх розвитку. Психологія характеризує творчість як: вона повинна являти собою громадську цінність і давати нову продукцію.

Зрозуміло, що дитяча творчість повністю не підходить під це визначення. Але творчість, навіть якщо вона являється продуктом зрілого мистецтва, має різну громадську цінність. Різні масштаби, рівні, результати творчості у окремих авторів очевидні.

Дитяча творчість – перший крок в розвитку творчої діяльності. Разом з тим творчість дитини здатна доставити задоволення своєю щирістю, відвертістю вираження.

Слід вказати і на загально-педагогічну цінність творчості дитини. Дитина виявляє своє розуміння оточуючого, своє відношення до нього і це допомагає розкрити її внутрішній світ, особливості сприйняття і уявлення, її інтереси і здібності. У своїй художній творчості дитина відкриває нове для себе, а для оточуючих – нове про себе.

Однак, не кожен дитячу продукцію можна назвати творчістю. Педагогам у дослідженнях вдалося помітити показники за якими можна судити про якість творчих відносин, способів, дій і продукції.

В першій групі показників наведено характеристику відношення дітей до творчості: їх зацікавленість, здатність увійти в уявні обставини, в умовну ситуацію. В такому випадку активно розвиваються художні здібності.

Друга група показників характеризує якість способів творчих дій дітей: швидкість реакцій, винахідливість при вирішенні нових задач, використання різних варіантів, комбінування знайомих елементів у нові поєднання, оригінальність способів дій.

Третя група – показники якості продукції: відбір дітьми характерних рис життєвих явищ, персонажів та їх відображення в аплікації, пошук художніх засобів, що добре виражають особисте відношення дітей і що передають задум.

Оволодіння виразними засобами створює передумови, на основі яких діти вільно проявляють себе в творчості.

Шляхи формування художньої творчості своєрідні. Найважливіша педагогічна умова – організація спостереження дітей за оточуючим життям, знаходження того, що може бути зображеним в аплікації.

Важливі етапи формування дитячої творчості коли висуваються різноманітні завдань.

Термін «творчі завдання» відомий у дошкільній педагогіці. Слід відмітити два його компоненти. Завдання названі творчими, тому що діти повинні комбінувати, імпровізувати, вигадувати, самостійно знаходити нові вираження. Але разом з цим вони названі завданнями, тому що припускається творчість дітей не повністю самостійна, а за участю дорослого, що організовує умови, матеріали, спонукає дітей до творчих дій створює відповідну атмосферу.

Творчі завдання стимулюють художню образність в діях дітей, викликають певні почуття, спонукають до уяви, звичайно, багато відбувається інтуїтивно, несвідомо. Але психології свідчать про те, що творчі інтуїтивні дії виникають на основі досвіду і неодноразових спроб вирішити яку-небудь нову задачу.

Дослідження шляхів формування творчості дало можливість визначити 3 етапи в ускладненні завдань:

1. Завдання, що потребує від дітей першопочаткового орієнтиру у творчій діяльності. Створюється установка на нові для них способи дій: вигадай,

знайди, зміни. Діти діють разом з педагогом, проявляючи себе в окремих випадках, застосовуючи елементи творчих дій.

2. Завдання, що викликають у дітей цілеспрямовані дії, пошуки рішень. Завдяки завданням цього типу дитина потрапляє у ситуацію, що постійно змінюється і починає розуміти, що на основі старого можна знайти нові комбінації, покращити те, що було зроблено раніше. Виникає атмосфера сумісної творчості з дорослим.

3. Завдання, що потребує самостійних дій дітей. Вони обмірковують задум своєї аплікації, планують свої дії, визначають, якими художніми засобами краще скористатися. Ці завдання виявляють здібності кожної дитини, вона бачить і відчуває можливість застосування своєї продукції в житті (виставки дитячих аплікацій, малюнків).

У творчості діти оволодівають способами творчих дій, які готують їх до подальших самостійних проявів у нових умовах. Якість творчих дій визначається багатьма компонентами: творчою уявою і узагальненням реальної практики, інтуїцією, збагаченою художнім досвідом дитини і наявністю наміру до пошуків.

Творчість успішно розвивається в тих умовах, де забезпечено планомірність і систематичність навчання та діти мають певний рівень художнього розвитку.

На сучасному етапі розвитку дошкільної педагогіки проблему дитячої творчості неможливо розглядати поза питань навчання зображувальній діяльності. Уся складність полягає у наявності цього взаємозв'язку. Творчий процес передбачає створення дітьми виразного образу доступними їм зображувальними засобами.

У зв'язку з цим аплікацію ми розглядаємо не тільки як засвоєння дітьми якихось знань та вмінь, але й виховання в них здатності естетично сприймати оточуючий світ і передавати його в аплікації.

Ритм, колір, лінія, форма можуть бути не тільки засобами виразного відображення дійсності, але й сприяти формуванню художньої творчості.

У малюнку чи аплікації діти передають свої враження про оточуючий світ і виражають своє відношення до нього. Задача педагога – навчити дітей художній діяльності, виразному зображенню предметів та явищ, а не просто їх копіювання.

Зображувальна діяльність тільки тоді може набути творчого характеру, коли у дітей розвиваються естетичні сприйняття, образне мислення, уява і коли вони оволодівають необхідними для створення зображення навичками і вміннями.

Естетичне сприйняття сприяє розвитку уявлень, в яких відбиваються естетичні якості предметів та явищ. Творчий характер діяльності передбачає створення і розвиток задуму. У малюнку, аплікації, ліпленні дитина не просто перенесе те, що запам'ятала: у неї виникають переживання у зв'язку з цим предметом, певне відношення до нього. В одне уявлення включається те, що сприймалося у різний час, у різних обставинах. Із усього цього створюється образ який дитина виражає за допомогою зображувальних засобів.

Вихователь пропонує дітям таку тему для аплікації, яка викликає необхідність згадати, вигадати, зворушити спогади, щоб у дитини з'явилося бажання виразити її якомога краще.

Характерна риса зображувальної художньої творчості – створення виразних зображень. Однак діти не можуть створити образа, не оволодівши хоча б в якійсь мірі здатністю передавати в малюнку, аплікації, ліпленні притаманні предметам властивості: форму, будову, колір. Краса і виразність зображення залежать від того, як діти оволоділи формоутворюючими рухами і вміють передавати в малюнку, аплікації, ліпленні форму предмету.

Естетичні емоції викликає й вдала композиція. Якщо аплікацію обмірковано розташовано на аркуші, з урахуванням форми і пропорції предмету – це також створює добрий настрій у дитини.

Заняття аплікацією мають велике значення для гармонійного розвитку дітей. Вони сприяють розвитку творчості, пробуджують фантазію, активізують спостережливість, уяву.

Аплікація «від латинського слова applicatio - накладання» - один з видів зображуваної техніки, основаної на вирізуванні, прикладуванні різноманітних форм і закріпленні їх на другому матеріалі, прийнятому за тло. Поняття «аплікація» виключає способи створення художніх творів та різноманітних за своїми властивостями і фактурі матеріалів, об'єднаних схожістю техніки виконання. Кожен матеріал має свої особливості, які впливають на техніку виконання аплікації. Наприклад, папір, солома, засушені рослини, береста прикріплюються до фону різними видами клею, тканини, хутра, шкіра зазвичай пришиваються, пух тополі накладається на бархатний папір.

Аплікація – найбільш простий і доступний спосіб створення художніх робіт, при якому зберігається реалістична основа самого зображення.

Аплікація може бути предметною, що складається з окремих зображень (квітка, гілка, людина і т.д., сюжетною, що відображає сукупність дій, подій в «розмова дітей», «птахи прилетіли» і т.д.); декоративною, що включає орнаменти, узори, якими можна прикрасити різноманітні предмети.

Аплікація є одним з стародавніх способів прикрашення одягу, предметів побуту, житла. Високою художньою майстерністю відмічені вже самі ранні аплікації, що збереглися – аплікації Пазирикських курганів (V-III ст. до н.е.). В них відмічені особливості зображення людей, птахів, звірів з їх чіткими характеристиками. Звірів вони зображали особливо, проявляючи при цьому гостру спостережливість. Аплікацію в той час виготовляли зі шкіри, тканини.

Аплікація з паперу з'явилися у XVI ст. і отримала свій розвиток у наступні століття. На початку XVII ст. у Франції виникла мода на силуети з паперу і в короткий час розповсюдились в усі країни Європи та в Україну. Стіни житла почали прикрашати невеликими силуетними портретами, побутовими сценками. Свою назву силует отримав від прізвища Етьєна Силуета – французького чиновника XVII ст., який захоплювався вирізування з паперу. Про нього стали розповідати різні історії, а одного разу якийсь художник намалював на нього карикатуру, яка була зроблена, як тінь. Цей спосіб зображення почали називати силуетом. Мистецтво силуету виникло в

Китаї, де здавна мали поширення картинки, виконані лише чорною фарбою і лише силуетом. В Європі їх називали — китайські тіні.

Аплікації приділяли увагу відомі художники зарубіжних країн.

Цікаві і своєрідні аплікації французького живописця Анрі Матісса. Головну роль відіграє колір. Матісс вважав, що кольори повинні підтримувати один одного, а не знищувати. Він стверджував, що кольори, які можна застосовувати для зображення предметів і явищ природи, самі по собі, цілком незалежно від цих предметів мають силу впливу на почуття глядачів. У кожній аплікації він брав 4-5 тонів, але підбирав їх так, щоб виразити сутність декоративності і багатства кольору як такого. Викликаючи окремі фігури і форми, змінюючи кольору і форми, Матісс створив ряд колоритних декоративних робіт: міфологічний образ Ікара, персонаж казки Ш. Перро «Червона шапочка» - Вовк символічний образ «Доля», спогад про острів Гаїті.

Здавна славилися в Україні візерункові паперові вирізки - витинанки. У витинанок є різновиди – викляянки. Вони, як правило, яскравого кольору. Основну форму доповнюють різноманітними деталями, що створюють багатокольоровий декор.

Найбільш простий спосіб вирізання - складання паперу навпіл. З паперу, складеної навпіл, вирізали дерева, вази, птахів, а з паперу, складеної в декілька разів - хороводи. Захоплювалися цим найчастіше дівчата і жінки, працюючи ножицями без попереднього малюнка. З паперу створювалися навіть картини з нехитрими сюжетами, де зображались птахи, звірі, риби, рослини, архітектурні споруди. Вирізки наклеювалися на стіни, вікна, в простінках. Яскраві, святкові аплікації різні композиції декоративних квітів у вазах, золотисті колоски пшениці, кукурудза, соняшник, фрукти, півні, дивовижні птахи - все це представлено на численних виставках декоративно-прикладного мистецтва. Роботи з пуху тополі самостійних художників, з міста Трускавця В. Таранової і А. Шевченко демонструвалися в Донецьку, Львові та інших містах. Порівняно недавно зародився цей новий жанр у мистецтві, що отримав назву флоризм.

Художники-флористи використовують незвичний для аплікації матеріал – засушені рослини соломку, пух тополі, оболонку цибулі, часнику.

Роботи художників - флористів користуються незмінним успіхом на виставках «Природа і творчість».

Індивідуальні та колективні форми аплікації можуть бути різного змісту. В залежності від цього прийнято розподіляти заняття за видами, а саме: предметна, сюжетно - тематична і декоративна аплікації.

Аплікація – один з найулюбленіших дітьми видів зображувальної діяльності: дітей радують яскравий колір паперу, вдале ритмічне розташування фігур; великий інтерес викликає у них техніка вирізування та наклеювання.

Аплікація міцно увійшла в життя закладу дошкільної освіти; вона використовується при оформленні інтер'єрів, наочних посібників.

У старшому дошкільному віці діти опановують більш складною технікою вирізування - симетричним, силуетним, багаточаровим, а також технікою обривання, плетіння. Вони можуть комбінувати техніку. Дошкільнята оволодівають нові способи прикріплення деталей: пришивання їх до тканини. При цьому діти отримують два варіанти зображення: площинне і напівоб'ємні (коли між основою і деталлю підкладається вата). У другому випадку зображення більш виразне. Напівоб'ємна аплікація виходить і при частковому наклеюванні деталей, наприклад тільки середини сніжинки, квітки, метелика і т.п.

Під час створення дітьми більш складних декоративних візерунків як геометричних, так і рослинних форм зміст аплікації розширюється. Згодом більш складними стають предметні аплікації з великою кількістю деталей. У старшому віці діти виготовляють аплікацію з соломки, намазуючи клеєм контур предмета й наклеюючи на нього нарізану соломку.

Дошкільнята можуть виконувати багаточарові сюжетні аплікації з паперу, тканини, сухого листя. Цей вид аплікації найбільш складний у виконанні. На відміну від малюнка в багаточаровій сюжетній аплікації завжди залишається суворою певною послідовністю розташування і наклеювання

(пришивання) форм: спочатку загальний фон (земля, море, небо), потім викладаються і приклеюються предмети заднього плану, а потім середнього і переднього. Дітям 6-7 років можна запропонувати зробити олівцем ескіз майбутньої роботи.

Систематичне навчання дітей різноманітним способам аплікації з різних матеріалів створює основу для творчого вираження дошкільника в самостійній діяльності: він може вибрати зміст аплікації (декоративний візерунок, предмет, сюжет), матеріал (один або декілька в поєднанні) і використовувати різну техніку, яка підходить для більш виразного виконання задуманого.

1.3. Розвиток творчої уяви дітей старшої групи засобами аплікації

У дитячому садку образотворча діяльність включає такі види занять, як малювання, ліплення, аплікація, конструювання. Кожен з цих видів має свої можливості у відображенні вражень дитини про навколишній світ.

У процесі занять аплікацією діти знайомляться з простими формами різних предметів, частини і силуети яких вони вирізають і наклеюють. Створення силуетних зображень вимагає великої роботи думки і уяви, тому що в силуеті відсутні деталі, які є часом основними ознаками предмета.

Аплікація – це один з видів зображувальної техніки, що ґрунтується на вирізуванні, накладанні різних форм, фігур і закріпленні на іншому матеріалі, що слугує фоном [8, с. 163]

Заняття з аплікації розвивають у дітей художній смак, уміння помічати красиві форми, забарвлення предметів, матеріалів. Крім того виховують у них спостережливість, самостійність, акуратність, наполегливість у досягненні мети.

Аплікація є одним з найдавніших способів прикрашення одягу, взуття, предметів побуту, житла, який застосовують і в наш час в багатьох народів. Виникнення аплікації відноситься до найдавніших часів і пов'язане з появою стібка, шва на одязі з шкіри тварин. Еволюція аплікації прослідковується по зображенням в пам'ятниках мистецтва давніх цивілізацій Азії, Європи,

Америку, по літературним джерелам, а також по зразкам аплікації, які збереглися по наш час з різних часів та народів.

Багато століть аплікація знаходить найширше застосування і розповсюдження не тільки в Азії, але і в Європі: Італії, Іспанії, Німеччині, Франції. Великої популярності аплікація досягла в часи лицарства. Війни, турніри зумовили появу родових знаків-гербів.

В період раннього Відродження вишивка досягла досконалості, частіше застосовують аплікації. Значного розвитку аплікаційні роботи досягли в 16 ст. в Італії, Іспанії в церковному одязі.

На зміну аплікації з тканини прийшла аплікація з паперу. Пов'язана вона з початком виготовлення паперу. Найбільш поширеним видом аплікації вважаються чорні силуети, вирізані з паперу. Силует як вид образотворчого мистецтва виник в глибокій давнині в 6 ст. до н.е.

Різні народи використовують для аплікації найрізноманітніші матеріали: тувинці, наприклад, прикрашаючи кінське сідло, поєднують в аплікації шкіру з золотисто-жовтою корою степового чагарника, що створює неповторну по своєрідності і красі гру світлотіні та об'єму.

Багато століть аплікація знаходить широке застосування і поширення не тільки в Азії, але і в Європі: Італії, Іспанії, Німеччині, Франції. Великої популярності аплікація досягла за часів лицарства. Війни, турніри зумовили появу родових знаків - гербів. Герби повинні бути чітко видні з двох сторін, що призвело до розвитку вишивки аплікацією.

На зміну аплікації з тканини прийшла аплікація з паперу. Пов'язана вона з початком виробництва паперу. Наймолодшим видом аплікації вважалися чорні силуети, вирізані з паперу.

Відродилося мистецтво силуету у Франції. Тут же з'явилося і сама назва силует. Мистецтво чорного силуету стало використовуватися, як прикраса у будинках російських дворян. Силуети Ф. П. Толстого відрізняються високою художньою майстерністю, виконані з ювелірною тонкістю. Найчастіше

художник вдається до таких технічних прийомів, як прорізи і наколювання в зображенні води і листя дерев.

Цьому рідкісному мистецтву присвятила свій талант радянська художниця Є.Є. Лебедева. Вирізуванням з паперу вона захоплювалася в дитинстві, ще навчаючись у гімназії. На її аплікаціях можна побачити ажурні нічні фіалки, букетики конвалій з папороттю, липи, гілки черемхи, птахів на гілках, білок, голубів, орнаменти.

Аплікації приділяли увагу відомі художники зарубіжних країн. Цікаві і своєрідні аплікації французького живописця Анрі Матісса. Головну роль відіграє колір. Матісс вважав, що кольори повинні підтримувати один одного, а не знищувати. Він стверджував, що кольори, які можна застосовувати для зображення предметів і явищ природи, самі по собі, цілком незалежно від цих предметів мають силу впливу на почуття глядачів.

У кожній аплікації він брав 4-5 тонів, але підбирав їх так, щоб виразити сутність декоративності і багатства кольору як такого.

Вирізаючи окремі фігури і форми, змінюючи кольору і форми, Матісс створив ряд колоритних декоративних робіт: міфологічний образ Ікара, персонаж казки Ш. Перро «Червона шапочка» - Вовк, символічний образ «Доля», спогад про острів Гаїті.

Здавна славилися на Україні візерункові паперові вирізки - витинанки. Це прості прикраси, вирізані з кольорового паперу, які мають чіткі, суто геометричні форми. Найбільш простий спосіб вирізання - складання паперу навпіл. З паперу, складеного навпіл, вирізали дерева, вази, птахів, а з паперу, складеної в декілька разів, - хороводи.

Захоплювалися цим найчастіше дівчата і жінки, працюючи ножицями без попереднього малюнка.

З паперу створювалися навіть картини з нехитрими сюжетами, де зображались птахи, звірі, риби, рослини, архітектурні споруди. Вирізки наклеювалися на стіни, вікна, в простінках.

Яскраві, святкові аплікації, різні композиції декоративних квітів у вазах, золотисті колоски пшениці, кукурудза, соняшник, фрукти, півні, дивовижні птахи - все це представляється на численних виставках декоративно - прикладного мистецтва.

Роботи художників - флористів користуються незмінним успіхом на виставках «Природа і творчість».

Аплікації приділяють увагу і видні художники зарубіжних країн. В аплікації діти передають свої враження про оточуючий світ та виражають своє відношення до нього. Завдання педагога навчити дітей художній діяльності, виразному зображенню предметів та явищ, а не просто їх копіюванню.

Образотворча діяльність тільки тоді може мати творчий характер, коли у дітей розвивається естетичне сприйняття, образне мислення, уява, здібності і коли вони оволодівають необхідними для створення зображення навиками та вміннями.

Творчий характер діяльності передбачає виникнення та розвиток задуму. В аплікацію дитина переносить не тільки те, що запам'ятала: у неї виникають якісь переживання в зв'язку з цим предметом, певне відношення до нього. В одне уявлення включається те, що сприймалось в різний час, в різній обстановці. Зі всього цього складається образ, який дитина виражає за допомогою образотворчих засобів.

Вихователь пропонує дітям таку тему для аплікації, яка викликає необхідність згадати, видумати, уявити. Важливо також, щоб вихователь зумів пояснити завдання, роздивитися з дітьми предмет, викликати бажання його зобразити. Для цього, насамперед, треба звернути увагу на красу предмета чи явища, знайти образні, виразні слова.

Однією з важливих умов розвитку творчої діяльності дітей є ставлення оточуючих до продуктів художньої дитячої творчості. Увага до дитячої творчості, серйозне, бережне відношення до неї з боку педагогів та батьків сприяє творчій активності дітей.

Слід визначити, що найбільш цікавими та виразними виходять аплікації у тих дітей, які оволоділи навиками і вміннями вирізувати. Це служить творчому виразному рішенню.

В процесі занять аплікацією у дітей розвивається уява. Дитина створює зображення не тільки на основі того, що вона безпосередньо сприймала. Образ тільки-що сприйнятого предмета вступає у взаємозв'язок з досвідом минулих вражень і уявленнями, які склались.

Специфіка аплікації дає дітям можливість активніше засвоювати знання про колір, побудову предметів, їх величину, площину, форму та композицію.

В аплікації є можливість передавати виразні елементи, порівнювати, наклеювати. Це дозволяє швидше засвоювати композиційні знання та вміння, що важливо не тільки для складення сюжетних та декоративних аплікацій, але й для малювання.

Протягом багатьох століть розвивалось декоративне мистецтво вирізання витинанок. Без ескізів замальовок народні умільці вирізали орнаменти, які не повторювались. Техніка витинанок полягає в тому, що просвіт задуманої композиції вирізають так, щоб одразу вийшла симетрична фігура.

Невичерпне джерело для декоративної аплікації-вироби декоративно - прикладного мистецтва: посуд, меблі, іграшки, в візерунках в яких відображається рідна природа, національна культура.

Декоративність – спосіб створення зображення, що відрізняються орнаментальністю, кольоровою насиченістю. Колір може бути реальним і умовним.

Декоративність особливо виразна в аплікаціях.

« Декоративна аплікація у дитячому садку – це створення композиції шляхом наклеювання вирізних елементів з різнокольорового паперу. Декоративну аплікацію можна складати з геометричних і рослинних елементів, візерунків, рослинного орнаменту» [с. 165].

У дитячому садку діти знайомляться з кращими зразками окремих видів російського декоративного мистецтва і творами українських майстрів кераміки,

вишивки, декоративного розпису. Візерунки, які бачила раніше дитина, не утримуються в її пам'яті повністю, але збагачують її уявлення.

Дитина поєднує елементи візерунків по-своєму, придумує нові, а це сприяє розвитку творчої ініціативи, активності.

Самостійне виконання декоративних робіт дітьми дає можливість виховувати у них охайність, самостійність, уміння цінувати творчі здобутки своїх товаришів.

Діти старшої групи знайомі з декоративною аплікацією. У віці п'яти років інтенсивно розвивається пам'ять, уява, увага, спостережливість дітей, їх діяльність набуває більш усвідомленого характеру, вони здатні спочатку уявити собі те, що збираються зобразити, а потім приступити до виконання завдання. Діти уже розуміють, як вони зробили аплікацію, чи може вона сподобатися іншим. Підвищується самостійність у процесі виконання завдання, виявляється творчість, особистий смак, розвивається відчуття кольору, ритму композиції.

Цілеспрямоване використання орнаменту в роботі з дошкільниками має велике значення в розвитку у них інтересу до народного мистецтва, сприяє формуванню їх художнього смаку. Виконуючи аплікації за мотивами народного орнаменту, діти вчаться розуміти принципи народного узагальнення, пізнають прийоми творчої імпровізації, декоративних образів. Вчаться бачити в орнаментах комбінації кольорів, співставляти форми, величини, положення елементів на площині предметів. Розкриття специфіки декоративної творчості повинно іти в тісному взаємозв'язку з формуванням естетичного сприйняття і відчуття дітей, розвитку їх потреб, відтворення прекрасного, виховання в них бережного відношення до творів народного мистецтва.

На заняттях прикладною творчістю діти дуже часто працюють в техніці аплікації, вирізаючи з паперу за шаблонами різні форми і наклеюючи їх на основу. Отримані площинні зображення радують не тільки юних авторів, а й дорослих.

Ми настільки звикли до цього виду образотворчої техніки, що навіть не замислюємося про те, що художні можливості аплікації набагато ширші й

цікавіші, ніж традиційне наклеювання на площину шматочків кольорового паперу.

Аплікація (від лат. Applicatio - прикладання) - один із видів образотворчої техніки, заснованої на вирізанні різних форм і наклеюванні, нашивання їх на іншому матеріалі, прийнятому за фон. Для аплікації використовують різні матеріали: солому, берест, тканину, шкіру, хутро, тополиний пух, папір.

Всім відома і доступна предметна аплікація, яка являє собою наклеєні на фон окремі зображення предметів, що передають узагальнений образ навколишніх предметів. Зображуються предмети з виразною, простою формою, чіткими пропорціями, локальним забарвленням.

Існують також аплікації з м'ятого паперу з цілого аркуша паперу або з декількох отримують напівоб'ємні зображення цього ж об'єкту навіть без використання ножиць.

Аркуш кольорового паперу необхідно спочатку зім'яти, щоб він став пластичним і податливим до механічних впливів. Потім легкими рухами випрямимо його і почнемо формувати з нього зображуваний об'єкт. Краї аркуша поступово зімнемо всередину до отримання потрібної форми, залишаючи зовнішню площу зображення рівною. Внутрішня частина зім'ятого образу намазується клеєм і приклеюється до фону. Загальне зображення готове. Залишилося додати дрібні елементи, що підкреслюють його образ. Необхідно постаратися створити їх так само в об'ємні і приробити до основної форми шляхом приклеювання.

У момент приклеювання на площину можливе корегування: створення додаткових складок, вирівнювання, розтягування або стиснення і т.д.

Почніть таку роботу з виготовлення фруктів і овочів. Діти мають уявлення про їх форму і колір, що допоможе успішно виконати роботу. Колективно створений натюрморт на великому аркуші ватману може стати прикрасою приміщення.

Більш складні зображення тварин і людей дозволять отримати в даній техніці казковий зоопарк.

Декоративна аплікація пов'язана із поняттям декоративності (зображення, які відрізняються орнаментальністю, колірною насиченістю, узагальненістю форм) та представляє собою об'єднані за законами ритму, симетрії елементи прикраси, декоративні за кольором та формою (геометричні, рослинні та ін.).

Чи доводилося вам складати візерунок з об'ємних паперових елементів : катишків, грудочок, кульочки, гармошок, пружинок, спіралей і т.д.?

Якщо не доводилося, тоді з різних кольорових шматочків паперу необхідно зробити об'ємні форми шляхом скручування, стиснення, комкання, згортання і т.д. Подивіться уважно на ці форми, це і є елементи майбутнього візерунка або орнаменту.

Для початку складіть схематичний візерунок на папері, підготуйте всі необхідні елементи, розкладіть на фоні й тільки після цього приклеюйте.

Для ускладнення роботи можна спробувати отриманими елементами зображати стилізовані рослини, тварин.

Особливий інтерес викликає у дітей і дорослих створення сюжетно-тематичної аплікації . Вона являє собою приклеєні на фон зображення, які пов'язані між собою темою або сюжетом.

Зазвичай діти виконують такого виду аплікацію з використанням шаблонів. Послідовно вирізуючи деталі зображення, вони приклеюють їх на фон. Діти, що мають хорошу підготовку зі створення аплікації, можуть створювати композиції самостійно, без шаблонів.

Не знадобляться шаблони, якщо спробувати створювати сюжетно-тематичні аплікації з паперового сміття : обривків, обрізків. Ось де для дітей надається можливість «підключити» образне, абстрактне мислення й пофантазувати.

Різноманітність геометричних форм дозволяє створювати геометричні аплікації . Традиційно вони представляють собою приклеєні на фон зображення предметів, які повністю або частково складені із деталей, що мають геометричну форму. Таку геометричну фігуру можна використовувати як елемент геометричних орнаментів та візерунків, або коли необхідне продумане

поєднання фігур, їхніх форм, розмірів, кольорів, а також їхній порядок і чергування. Ця вправа дуже ефективна для розвитку логічного мислення, фантазії та творчості.

Ще один варіант використання різних геометричних форм - це конструювання з їх допомогою різних складних фігур (будиночків, машин та ін.). Таке моделювання на площині з фігур однакової або різних форм, надає не лише можливість створювати цікаві сюжетні композиції, а ще й аналізувати форми предметів із точки зору їх розділення на геометричні фігури, що допомагає підготуватися до об'ємного конструювання.

З геометричних форм легко отримати площинні конструкції, які відкривають перед дітьми додаткові образотворчі та конструкторські можливості.

Основні геометричні фігури симетричні. Складемо, наприклад, квадрат навпіл і від лінії згину виріжемо внутрішню частину. Отримаємо квадрат меншого розміру, при цьому попередня форма буде виглядати у вигляді рамочки. Вирізання можна продовжити. Таким чином, вийде набір геометричних форм від найбільшої до найменшої, як у матрьошки.

Таких наборів можна зробити декілька і скласти з них різні зображення. Можливий варіант створення таких конструкторів з різних за формою геометричних фігур: квадрат, трикутник, коло, ромб, прямокутник. Тоді робота зі складання зображення спрощується.

Дуже цікавим в даній техніці буде використання фігур з нерівними краями: у вигляді зубчиків, хвилі, пелюсток і т.д. Тоді у отриманих фігур не тільки внутрішня частина буде виглядати декоративною, але і зовнішня теж.

Можливий варіант вирізання з однієї геометричної фігури іншої. Наприклад: з квадратної форми виріжемо коло, а з отриманого кола - трикутник.

Як бачите, можливості для вдосконалення безмежні. Всі представлені види створення площинних конструкторів дозволять отримати оригінальні роботи.

Всі ті аплікації, які не претендують на вигляд геометричної, відносяться до негеометричних . Їх перевага в тому, що вони не накладають на творчість дітей будь-яких обмежень, які пов'язані зі спрощенням та стилізацією форми, тому вона дуже часто присутня в дитячій творчості.

До негеометричної аплікації відноситься аплікація з використанням текстури паперових серветок. Отримані шляхом обривання шматочки мають пухнасті, нерівні краї, які і дозволяють отримати м'яку, пухнасту поверхню, так необхідну для отримання об'єктів, що мають в природі пухнастий покрив: кошения, щеня, курча, кульбаба, квітка і т.д.

При формуванні з паперових шматочків пухнастої поверхні важливо приклеювати їх до площини тільки серединкою, щоб нерівні, пухнасті краї дивилися вгору.

Розглянемо створення аплікації з контурним промальовуванням . Як відомо, контурна лінія використовується для чіткого промальовування малюнка. Так само і в аплікації. Для початку за шаблонами отримаємо кольорові заготовки для аплікації. Потім на тлі (який згодом буде кольором контурної лінії) складемо повне зображення з кольорових заготовок. Ті краї заготовок, які стикаються з краями інших заготовок і вимагають контурного окреслення, за допомогою ножиць зменшимо на кілька міліметрів і помістимо на те ж місце. Коли всі заготовки будуть оброблені за допомогою ножиць і на тлі розташовані таким чином, щоб контурна лінія між ними стала однаковою за розміром, можна поетапно приклеювати. Наклеєні заготовки на контурний фон утворюють цілісне зображення аплікації і вимагають обрізки ножицями по зовнішньому контуру з дотриманням товщини контурної лінії.

Іноді для отримання додаткових ефектів ми отримуємо деталі аплікації без допомоги ножиць, а шляхом обривання, така аплікація називається рваною, або обривною. Краї таких деталей виходять змазаними та нерівними, тобто створюється враження шорсткості та пухнастості.

Існує два способи отримання зображення:

- Обривання з цілого шматка паперу без попереднього промальовування.
- Обривання по лініях, попередньо промальованих. Для отримання зображення необхідно аркуш кольорового паперу покласти на газету, складену в кілька разів, за допомогою кулькової ручки створити необхідне зображення, чітко промальовуючі (продавлюючи) лінії. Потім акуратно, по промальованій лінії, прорвати зображення.

Вийти за рамки площини дозволяє об'ємна аплікація, яка при створенні передбачає кріплення предметних зображень чи їх деталей на фон лише деякою частиною площини, створюючи при цьому видимість об'єму.

- аплікація з використанням орігамі;
- аплікація з рухомими елементами;
- аплікація з секретом. На отриманому площинному зображенні можна вирізати кишеньки-дверцята, в отвори яких ззаду необхідно підклеїти потрібні зображення. В результаті вийде площинна аплікація з потайним зображенням. Для того щоб його побачити, необхідно відкрити кишеньку-дверцята.

Така техніка зображення дозволяє створити наочні посібники, де можливе використання сюрпризних моментів.

Мозаїка виконується зі шматочків паперу одного кольору або різних кольорів, складових деталей зображення. Якість шматочків паперу також може бути різною. Мозаїка з паперу буває:

- контурною (шматочки наклеюються по краю зображення);
- суцільною (заклеюється внутрішня поверхня зображення). Мозаїку можна зробити з просвітами або без них.

Оригінально буде виглядати мозаїчна робота, виконана з об'ємних елементів. Наприклад, зроблених з фантиків або паперових серветок катишков, грудочок. Головне - підібрати потрібну кількість елементів за кольором.

Багат шарова аплікація виконується шляхом наклеювання на фон предметних зображень та їх деталей у два чи три яруси.

Використовуючи цей вид аплікації, можна створювати цікаві композиції з пофарбованого цигаркового паперу. Як відомо, цигарковий папір має властивість прозорості. При накладенні одного кольору цигаркового паперу на інший виходять додаткові відтінки, що робить роботи добрими, теплими, ніжними, повітряними.

Крім цигаркового паперу, можна використовувати кальку. Фарбування паперу здійснюється акварельними фарбами або тушшю. Для отримання ніжних тонів рекомендується барвники розводити водою.

Деталі композиції з кольорового цигаркового паперу створюються шляхом обривання, без використання ножиць.

Заняття аплікацією сприяють розвитку математичних уявлень. Дошкільнята знайомляться з назвами та ознаками найпростіших геометричних форм, отримують уявлення про просторове положення предметів та їх частин (ліворуч, праворуч, у кутку, в центрі і т.д.) і величин (більше, менше). Ці складні поняття легко засвоюються дітьми в процесі створення декоративного візерунка або при зображенні предмета по частинах.

У процесі занять у дошкільників розвиваються почуття кольору, ритму, симетрії і на цій основі формується художній смак. Їм не треба самим складати кольори або зафарбовувати форми. Представляючи дітям папір різних кольорів, в них виховуються вміння підбирати красиві поєднання.

З поняттями ритму і симетрії діти знайомляться вже в молодшому віці при розподілі елементів декоративного візерунка.

Заняття аплікацією привчають малюків до планової організації роботи, яка тут особливо важлива, тому що в цьому виді мистецтва велике значення для створення композиції має послідовність прикріплення частин (спочатку наклеюються великі форми, потім деталі; в сюжетних роботах спочатку фон, потім предмети другого плану, що затуляють інші, і в останню чергу предмети першого плану).

Виконання аплікативного зображення сприяє розвитку мускулатури руки, координації рухів. Дитина вчиться володіти ножицями, правильно вирізати

форми, повертаючи аркуш паперу, розкласти форми на аркуші на рівній відстані один від одного.

Аплікація - найбільш простий і доступний спосіб створення художніх робіт, при якому зберігається реалістична основа самого зображення. Це дає можливість широко використовувати аплікацію не тільки в оформлювальних цілях (при виготовленні наочних посібників, посібників до різних ігор, іграшок, прапорців, сувенірів до святкових дат, оформлення стінгазет, виставок, приміщень дитячого садка), а й у створенні картин, орнаментів і т.д.

Основними ознаками аплікації є силуєтність, площинне узагальнене трактування образу, однорідність кольорової плями (локальність) великих колірних плям.

Аплікація може бути предметною, що складається з окремих зображень (листя, гілка, дерево, грибок, квітка, птах, будинок, людина і т.д.); сюжетною, що відображає сукупність дій, подій («Салют Перемоги», «Політ у космос», «Птахи прилетіли» і т.д.); декоративної, що включає орнаменти, візерунки, якими можна прикрасити різні предмети.

Аплікація є одним з найдавніших способів оздоблення одягу, взуття предметів побуту, житла, застосовуваним і понині у багатьох народів. Виникнення аплікації відноситься до найдавніших часів і пов'язано з появою стібка, шва на одязі зі шкір тварин.

Індивідуальні та колективні форми аплікації можуть бути різного змісту. У залежності від цього прийнято підрозділяти заняття за видами. Сюди включається предметна, сюжетно - тематична і декоративна аплікація.

У предметній аплікації діти опановують уміння вирізати з паперу і наклеювати на фон окремі предмети зображення, які в силу специфіки діяльності передають узагальнений, навіть умовний образ навколишніх предметів або їх відображень в іграшках, картинках, зразках народного мистецтва.

На початковому етапі малюки розкладають і наклеюють предмет із заготовлених вихователем частин: м'яч - дві половинки різного кольору грибок

- капелюшок і ніжка; візок - прямокутний корпус і круглі колеса; гірлянда - прапорці прямокутної форми і т.д.

У міру освоєння прийомів вирізування діти старшої групи, можуть зобразити предмети, що відрізняються різноманітністю форми, будови, поєднання забарвлення, величини співвідношення (будинки різних типів, транспорт, рослини, птахи, тварини, людина в реальному і казковій трактуванні).

Сюжетно - тематична аплікація передбачає наявність умінь вирізати і наклеювати різні предмети у взаємодії відповідно до теми або сюжетну («Курча клює зерна», «Колобок відпочиває на пеньку», «Рибки плавають в акваріумі», «Граки в'ють гнізда на дереві»). При цьому перед дитиною стають такі завдання:

- Вирізати предмети, показати їх відмінності по величині при зіставленні один з одним (високе дерево і маленькі граки, риби великі і маленькі);

- Виділити основні предмети, головних дійових осіб, зв'язати їх з місцем дії, обстановкою (рибки плавають в акваріумі, квіти ростуть на лузі). Головне виділяється розміром, кольором, композиційним розміщенням серед інших предметів;

- Передати характерні особливості персонажів і їх дії через жести, позу, одяг, забарвлення (колобок зустрівся з ведмедем - фігури наклеюють в положенні повороту один до одного);

- Розташувати предмети на площині основ: на одній лінії в ряд по горизонталі й вертикалі, вказуючи висоту предметів (вулиця нашого міста, веселий хоровод); створити двопланову композицію - нижче, вище, послаблюючи колір, зменшуючи розміри предметів з урахуванням їх віддалення (човна у морі, квітучий луг з смугою лісу в далечині);

- Підібрати і доцільно використовувати колір та його поєднання для передачі пори року, стану погоди, ставлення до зображуваного об'єкта і явища (золота осінь, взимку в лісі, збирання врожаю).

У кожній віковій групі ці завдання реалізуються по-різному. Їх ускладнення пов'язано з рівнем знань, умінь і навичок, від яких залежить творча варіативність змісту сюжетно - тематичних аплікацій. Різноманіття навколишнього життя дає багатий матеріал для відображення в аплікаціях різних сюжетів.

Сюжети аплікацій можуть трактуватися по - різному в залежності від віку дітей. Наприклад, по - різному діти відображають тему «Осінь».

Діти старшої групи вирізають і наклеюють «Осінній букет», «Багатий урожай овочів», а в підготовчій до школи групі ця тема може знайти ще більш оригінальне рішення: «Осінній натюрморт», «Птахи, які відлітають у теплі краї» і т.д.

Тематичний набір паперу має допомогти з'ясувати колористичну своєрідність пори року, реалістичність або фантастичність явищ, особливості, взаємозв'язок об'єктів. При цьому не потрібно забувати, що велика кількість кольорового паперу веде до зайвої красивості, строкатості, а це є показником нерозвиненого смаку. Можна створити тонові аплікації, використовуючи поєднання двох - трьох кольорів: наприклад, «Зимовий вечір» (на темному тлі білі силуети зайців, а навколо стовбури дерев), «Пізня осінь» (на сірій основі темні силуети дерев, на гілках яких де - де миготить жовте листя). Такі контрастні поєднання кольорів створюють відчуття світла, повітря, викликають у дитини позитивні емоції.

Декоративна аплікація - вид орнаментальної діяльності, під час якої діти опановують умінням вирізати і об'єднувати різні елементи прикрас (геометричні рослинні форми, узагальнені фігури птахів, тварин, людей) за законами ритму, симетрії, використовуючи яскраві колірні зіставлення. На цих заняттях дитина навчається стилізувати, декоративно перетворювати реальні предмети, узагальнювати їх будову, наділяти зразки новими якостями.

На заняттях у дошкільному закладі застосовується декоративна аплікація із стрічковою та центрально-променевою композицією. У стрічковій побудові окремі елементи можуть багаторазово повторюватися по горизонталі або

вертикалі у вигляді фриза, облямівки або бордюру. Візерунок буває простий, що складається з одного елемента, і складний, у якому окремий мотив повторюється через два - три елементи.

У центральній-променевої композиції візерунок розвивається в напрямку від центру прикраси рівномірно до країв, кутів, сторін у залежності від того, на предметі якої форми він розташований: на колі, прямокутнику, квадраті.

Для відтворення різних видів орнаментів діти дошкільного віку повинні навчитися рівномірно заповнювати окремими елементами простір фону, виділяти основні і допоміжні частини аплікації. Щоб розвинути у дітей окомір і здатність створювати врівноважені композиції, доцільно застосовувати наочні прийоми навчання або обмежуватися словесної інструкцією, якщо дошкільнятам добре відомі способи вирізування і наклеювання окремих елементів.

У старшій групі вирішуються складні завдання:

1. Вчити вирізати деталі для аплікації з різних матеріалів (папір, тканина) простими способами – відрізати, розрізати, вирізати по контуру.

2. Залучати дітей до створення аплікації з сухого листя, скорегувати способи приклеювання листів на основу.

3. Збагатити зміст аплікацій, забезпечивши більш широке ознайомлення дітей зі світом природи, предметами народного мистецтва тощо, а також різноманітність деталей, що використовуються (не лише геометричних форм, але і рослинних).

4. Вчити дітей розташовувати деталі на округлих формах.

У старшому дошкільному віці твердіше і впевненіше діє рука дитини, тому з являються більш складні способи вирізування; діти самі можуть робити такі деталі, як овал, коло, закруглені кути прямокутників; зрізаючи кути по прямій, робити трапецію; розрізати квадрати по діагоналі для отримання трикутників. Дітям цього віку для вирізування деталей предметного змісту (грибок, квітка та ін..) можна дати трафарети. Досвід показує, що діти, які

працювали з трафаретом і вирізували деталі по контуру, надалі легше опановують симетричне і силуетне вирізування й обривання «на око»[27].

Якщо діти рано опановують роботу ножицями, то до кінця середнього віку вони можуть вирізати деталі усіма вищеназваними способами з тканини, і в результаті можлива аплікація з тканини. Для основи використовується мішкочина, драп, бавовняна гладко фарбована тканина. На ній можна виконати візерунки як шляхом чергування деталей різного кольору та форми, так і шляхом створення композицій з елементів національних орнаментів різних народів, можна створити предметну чи елементарну сюжетну аплікацію. Але на відміну від подібних паперових виробів аплікація на тканині більш довгострокова і різноманітна у використанні (серветка, рушник, килим, скатертина) [28].

Дітей чотирьох – п'яти років можна вчити аплікації з сушого листя рослин: складати візерунок, чергуючи листя формою, величиною, кольором і розташовуючи їх симетрично на картонній основі різних геометричних форм: смузі, квадраті і т. д.

Не можна намазувати лист клеєм, як деталь з паперу або тканини, рухом пензлика по контуру – лист почне кришитися. Його намазують рухом пензлика від вказівного пальця лівої руки до країв аркуша [29].

Для передачі образу дітям надаються інші матеріали: олівці, тонкі гілочки, насіння. Наприклад, виготовляючи аплікацію метелика, черевце можна зробити не тільки з листочка, але й намалювати, приклеїти тонку гілочку; для очей використовувати дрібок насіння або теж намалювати [30].

Висновки до розділу першого

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність використання занять з образотворчої діяльності для розвитку творчої уяви дітей старшої групи засобами аплікації.

Визначено, що уява – це відображення реальної дійсності в нових, незвичайних сполученнях та зв'язках, процес створення індивідом наочних

образів, внутрішня активність, за допомогою якої він здійснює випереджувальне відображення дійсності, розширює світогляд свого життя.

Своїм джерелом уява завжди має об'єктивну реальність. Уява – одна з форм відображення дійсності. Яким би новим не було те, що створюється людиною, воно неминуче виходить з того, що є в дійсності, спирається на нього. Письменник і художник, створюючи свої твори, виходять із спостережень, які вони взяли з життя. В іграх дітей, вигаданих ними самими, відтворюється те, що вони бачать і чують навколо себе.

Розглядаючи схожість та відмінність мислення і уяви у працях відомих науковців, слід зауважити, що проблемна ситуація може характеризуватися більшою або меншою невизначеністю. Якщо вихідні дані завдання, наприклад, наукової проблеми, відомі, то хід її рішення підпорядкований переважно законам мислення. Коли проблемна ситуація відрізняється невизначеністю, вихідні дані важко піддаються аналізу. В цьому випадку в дію вступають механізми уяви.

В умовах закладу дошкільної освіти розвиток творчої уяви проаналізовано за допомогою інтегрованих завдань. Під час занять використовували творчі завдання на заняттях з музики, розвитку рідної мови, малювання й математики. Аналіз дитячих робіт науковців дає підстави стверджувати, що для організації роботи з розвитку творчої уяви в умовах закладу дошкільної освіти, використання творчих завдань є необхідним.

Для розвитку творчої уяви особливу увагу приділяють образотворчості. Заняття з образотворчої діяльності вимагають певної підготовки. Дітям старшого дошкільного віку було запропоновано половину аркуша, їм під силу освоїти таку площу. Дерево, будинок доцільніше намалювати фарбами на площині. Добираючи фарби для малювання, слід пам'ятати, що основна фарба дошкільника – гуаш, її потрібно розводити до консистенції рідкої сметани. Дуже важливо правильно добирати й пензлі за розміром та якістю. Перевагу слід віддавати круглим білячим, з тонкими кінчиками.

В аплікації важливу роль відіграє розмір аркуша паперу, на який наклеюють зображення, і ножиці, що мають бути добре загострені, легко розкриватися і закриватися.

Без уяви, тісно пов'язаної з образним мисленням, неможлива жодна художньо-творча діяльність. Отже, для образотворчої діяльності необхідно розвивати у дітей по-перше, естетичне сприйняття, вчити їх бачити естетичні властивості предметів, різноманітність та красу форми, співпадання кольорів та відтінків. Цьому повинна сприяти вся навчально-виховна робота. Характеризуючи мислення дитини, психологи виділяють три стадії: наочно-дієва, наочно образна, логічна.

Визначено, що аплікація – це один з видів зображувальної техніки, що ґрунтується на вирізуванні, накладанні різних форм, фігур і закріпленні на іншому матеріалі, що слугує фоном.

У дітей за допомогою занять розвиваються художній смак, уміння помічати красиві форми, забарвлення предметів, матеріалів. Крім того, у них виховують спостережливість, самостійність, акуратність, наполегливість у досягненні мети.

У ході дослідження доведено, що проблема розвитку творчої уяви є актуальною. Особливе значення в розвитку творчої уяви має період дошкільного дитинства, так як на цьому етапі закладаються основи естетичного відношення до світу.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ВПЛИВУ СЮЖЕТНОЇ АПЛІКАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

2.1. Визначення показників наявності творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку експериментальній та контрольній групах.

Експериментальне дослідження здійснювалося на базі Підгайцівського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) "Малятко" Підгайцівської сільської ради Волинської області протягом 2024 р., у групах дітей старшого дошкільного віку. За експериментальну та контрольну було обрано групи з приблизно однаковим рівнем загального розвитку дітей, однакові за віком, в яких працюють вихователі однакової кваліфікації.

Метою констатувального етапу експериментальної роботи було обрано вимірювання показників наявності творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку за допомогою сюжетної аплікації.

Дітям була запропонована гра на наявність у дітей творчої уяви – запорука розвитку творчих здібностей.

Показниками до визначення рівня творчої уяви дітей є:

1) ставлення до завдання (низький рівень)

- чи здатна дитина на творчий пошук;

- чи може відходити від шаблону;

2) чи є насправді схожість між казковими героями та геометричною фігурою, що її відібрала дитина? вміння пояснити свій вибір (середній рівень)

- аргументувати якимось чином схожість фігури і героя казки;

3) бажання дитини продовжувати гру, ілюструвати нові оповідання (високий рівень)

Критеріями вимірювання були:

- швидкість і гнучкість думки;

- оригінальність;

- яскравість виникаючих образів;

- самостійність мислення дошкільника.

Для нашого експерименту ми приготували декілька геометричних фігур різного кольору (дивитися додаток). Фігури прості й складні, правильної і неправильної форми, великі та малі. Констатувальний експеримент проводили з кожною дитиною окремо, пропонували таке завдання: підбрали з геометричних фігур символи героїв казки. Ми читали дітям казку «Коза-Дереза».

Друге завдання, яке ми дали дітям було розглядання ляпок (дивитися додаток). Ми пропонували дитині подивитися на ляпку і сказати, на що вона схожа. Дитина повинна була висунути якнайбільш версій. Важливо, щоб ці версії були пов'язані із зображенням ляпки. Потім ми просили дитину вибрати найцікавішу, оригінальну, на її погляд версію і пояснити, чому вона так вважає.

Результати обстеження в експериментальній групі констатувального експерименту наводяться в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Рівні	Кількість дітей											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Низький	v	v			v		v	v	v		v	v
Середній			v	v		v						
Високий										v		

З таблиці ми бачимо, що 66,6% дітей мають низький рівень розвитку творчої уяви, 25,4% - середній рівень та 8% високий. Це свідчить про досить низький рівень творчих здібностей у дітей.

Результати обстеження в контрольній групі констатувального експерименту наводяться в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Рівні	Кількість дітей											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Низький			v	v	v	v	v		v	v		
Середній	v	v						v			v	
Високий												

В контрольній групі у 66,6% дітей низький рівень творчої уяви та у 33,3% дітей середній рівень. Це також свідчить про досить низький рівень творчих здібностей у дітей.

2.2. Формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в процесі виконання сюжетної аплікації.

Метою формувального етапу експерименту було підвищення рівня сформованості творчих здібностей у дітей з експериментальної групи за допомогою сюжетної аплікації. Заняття з аплікації навчають дітей бути більш уважними, посидючими, з'являється інтерес до самостійної творчості. Цікавими темами для роботи є і предметна і сюжетна аплікація. Найбільш проста з них предметна аплікація. У цьому випадку тло і розміщені на ньому предмети та фігури підкреслюють значущість об'єкта, розташовують його у відповідне казково-ігрове середовище. Сюжетна ж аплікація включає розміщення декількох різних об'єктів, пов'язаних разом загальною темою або історією. Перш ніж розпочати таку роботу, треба продумати, що, де, як і навіщо буде розташовано. Таким чином, робота над сюжетними аплікаційними роботами дозволяє розвивати у дітей ще й почуття пропорції і композиції, що також має велике значення для творчості.

Наводимо фрагменти занять:

«Вгадай що це».

Програмовий зміст: розвивати у дітей творчу уяву, вміти вирізати з паперу овальні форми, різні за розміром, складати нескладну композицію, доповнювати зображення деталями.

Матеріал. Папір в половину альбомного аркуша, кольоровий папір, форми.

Попередня робота. Ігри з грибками.

Хід заняття: Ми загадали дітям загадку «Стоїть Василько на одній ніжці, крізь землю пройшов – червону шапочку знайшов». Коли діти відгадали загадку показали їм малюнок з грибами та запрошували вирізати гриби з паперу. Діти вирізали форми шляпок, ніжок грибів. В залежності від вмінь

кожна дитина вирізала 2-3 гриба, траву. Після цього запропонували дітям доповнити аплікацію (вирізати метелика, жука тощо). Свої роботи діти ставлять на стенд. Ми запитали, які гриби більше схожі на справжні, чому.

«Ми — майстри!»

Програмовий зміст:

- продовжувати ознайомлювати дітей з творчістю українських майстрів, зокрема керамікою Косово;

- поглиблювати знання про українські народні глиняні вироби Косовських майстрів, про характерні ознаки косовської кераміки (світло-жовтий фон виробів, жовті, зелені та коричневі кольори в оздобленні);

- учити прикрашати готовими формами рослинного орнаменту готові площинні форми керамічного посуду — тарілки, глечики, куманці; учити симетрично розташовувати елементи декоративного рослинного орнаменту;

- розвивати творчу уяву, асоціативну пам'ять, мислення;

- виховувати любов до природи, інтерес до образотворчої діяльності, бажання створювати виріб власноруч і отримувати від цього задоволення.

Попередня робота: ознайомлення із виробами гончарів із Косово; розглядання візерунків на виробах із глини.

Матеріал: керамічний посуд народних майстрів кераміки Косово; тоновані паперові форми посуду — куманці, тарілки, глечики; клей; пензлики для клею; підставки для пензликів; серветки.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Вихователь демонструє дітям ляльок Оленку та Тарасика в українському вбранні.

Вихователь: Це Оленка та Тарасик. Привітайтеся з ними. Пограймо з ними.

Пальчикова гімнастика

Вихователь:

Пальчиком об пальчиком стук, стук. (Ударяють вказівними пальцями.)

Кулачками тук, тук.

Тупнемо ніжками — туп, туп.

Плеснемо в долоньки — плесь, плесь. Заховались пальці десь.

(Ховають руки за спину.) Пальчики маленькі,

Де ви заховались? Вас я все шукаю, Всюди заглядаю. Пальчики, де ви?

Діти: Ми тут! (Показують усі пальці.) Вихователь:

Пальчики зраділи, пішли танцювати. Весело малятам з пальчиками грати.

II. Основна частина

Вихователь: Погляньте на наших гостей. Як ви вважаєте, хто вони?

(Українці) Як ви здогадалися, що вони українці? (Ляльки одягнуті в український одяг.) Наші гості принесли нам подарунок від українських майстрів кераміки з містечка Косово — ось ці горщики на нашу виставку. Зверніть увагу на нашу виставку українських майстрів кераміки із Косово. Назвіть ці керамічні вироби. Традиційно народні майстри прикрашали свої керамічні іграшки квітковими орнаментами, зеленим листям, хвилястими лініями-«кривульками», кружечками. Відрізняють роботи косівських майстрів від інших світло-жовтим фоном виробів та використанням жовтих, зелених і коричневих кольорів в оздобленні. Саме за цими ознаками і відрізняють косівський розпис.

Вихователь: Тарасик і Оксанка пропонують вам сьогодні перетворитися на майстрів-художників і прикрасити посуд декоративним рослинним орнаментом, щоб і в ляльок був красивий український посуд.

Вихователь: Ходімо до нашої художньої майстерні. Сідаймо на стільчики за столами. Підготуймо пальчики до роботи.

Пальчикова гімнастика «Сонечко»

Вихователь: Уявімо, як теплі весняні сонячні промінчики через наші ручки зігрівають нас, нашу голову, плечі, ніжки. Коли повністю зігріємося, промінчики відпустимо.

Встало вранці ясне сонце, Заирнуло у віконце.

Ми до нього потяглися, За промінчики взялися.

Вихователь: Оберіть собі площинну форму, що подобається найбільше. (Горщик, тарілка, кухлик, куманець, горнятко). Погляньте на зразок оформлення такого посуду. Доберіть елементи рослинного декору — квітки, листочки, гілочки. Викладіть візерунок на площинній формі і наклейте його елементи.

Вихователь під час виконання аплікації перевіряє:

- чи правильно діти розміщують візерунок, його деталі, елементи;
- чи правильно користуються обладнанням.

Показує прийоми намазування за потреби. Діти працюють під спокійний музичний супровід.

Фізкультхвилинка «Сонячна весна»

Вихователь пропонує дітям утворити коло, читає віршовані рядки, виконує рухи разом із дітьми.

Вихователь:

Веснонька до нас спішить, (Ідуть по колу.)

На крилоньках у світ летить.

(Біжать по колу, руки підняті вгору.) Вийдемо її зустрічати:

(Повертаються обличчям у коло руки до грудей — уклоняються, вітаючи весну.)

Пташок з вирію вітати!

— Летіть пташечки, вже час! Заспівайте в садку в нас. (Махають руками вгорі.)

Як струмочки дзюркотіли,

(Показують униз руками на струмки.) Ми кораблики зробили!

(Кружляють навколо себе, плескають у долоньки.)

— Неси, водичко, їх, неси, На щастя й радість дітвори!

(Махають ручками вперед, ніби підганяють кораблики.)

III. Заключна частина

Вихователь формує виставку робіт, хвалить дітей за передавання схожості зі зразками оздоблення посуду.

Вихователь: Ляльки Тарасик і Оксанка дякують за красивий український посуд для ляльок.

«Риби плавають в воді».

Програмовий зміст. Розвивати у дітей творчу уяву, вміння композиційно розміщувати фігурки на папері, утворюючи з них групи чи одна за іншою, вчити вирізувати силует, передаючи плавні вигони форми, доповнювати аплікативне зображення графічним (домалювати очі тощо), доповнити малюнок деталями (трава, камінці).

Матеріал. Папір блакитного тону, кольоровий папір, фломастери. Попередня робота. Спостерігати за рибками, догляд за ними.

Вирізування у вільний час від занять.

Хід заняття. Ми звернули увагу дітей на акваріум, на рибку, якого вони кольору. Показали їх зображення на малюнку та попросили обвести жестом контур. Запитали, чи можна вирізати рибку з паперу, запропонували одній дитині показати прийоми вирізування. Діти самостійно виконують роботу і розміщують свої рибки в акваріум (папір блакитного тону), по різному утворюють групи з силуетів та доповнюють свою аплікацію.

«Сад чарівної пташки».

Програмовий зміст. Розвиток у дітей творчої уяви, вміння вирізувати з паперу, складеної вдвічі чи в декілька разів, симетричні форми (квіти, листя, дерева).

Матеріал. Папір з тоном, кольорові форми, стрічки, клей, ножиці. Попередня робота. Роздивляння малюнків, візирунків.

Хід заняття. Ми запитали дітей в якому саду може жити казкова пташка та запропонували зробити аплікацію «Казковий сад»: вирізали з паперу казкові квіти, дерева чудирнацької форми. Діти виконують силуети дерев, квітів, наклеюють їх на кольоровий фон.

«Їдемо на дачу»

Програмовий зміст. Розвивати у дітей творчість, вміння колективно працювати вчити вирізувати з паперу різні за кольором прямокутні форми (ваюнчики), наклеювати вікна, домальовувати пасажирів, створювати загальну композицію.

Матеріал. Папір у вигляді стрічки (60*150см), кольорові форми, фломастери.

Попередня робота. Розглядання малюнків ілюстрацій. Малювання та аплікація у вільний від занять час.

Хід заняття. Ми запропонували дітям зробити колективну аплікацію «Веселий поїзд». Кожна дитина вирізала з кольорового паперу вагончик, зі стрічки, складеної у кілька разів, - вікна вагончика. У вікнах вони намалювали тих, хто їде на дачу. Діти також самостійно доповнили аплікацію – намалювали квіти, яскраве сонце, метеликів. Ми отримали колективну композицію, в якій співпадають малюнок та аплікація. Діти із зацікавленням розглядали веселий поїзд.

«Робимо телевізор»

Програмовий зміст. Розвиток творчості дітей, викликати інтерес і бажання самостійно зробити з паперу екран телевізора (скласти по згину, вирізати прямокутник, закругляючи края), вигадати зміст кадру (нескладний сюжет).

Матеріал. Папір альбомного формату з прокресленими лініями для згину, кольоровий папір.

Попередня робота. Перегляд дитячих програм по телевізору.

Хід заняття. Ми запитали у дітей чи подобається їм дивитися телевізор та дитячі програми, які програми їм особливо подобаються. Запропонували дітям зробити екран телевізору і намалювати картинку, яку потім покажемо звірям, лялькам. Щоб зображення (картинка) трималася, з задньої сторони екрану вгорі та внизу приклеїли стрічки.

«Що можна подарувати одне одному».

Програмовий зміст. Виховувати у дітей доброзичливе відношення до оточуючих, однолітків, бажання зробити їм приємне, акуратно виконувати роботу з паперу. Розвивати творчу уяву у дітей.

Матеріал. Кольоровий папір, фломастери.

Попередня робота. Розглядання ілюстрацій, ігри з іграшками.

Хід заняття. Ми запропонували дітям зробити один для одного подарунок – красиву аплікацію (вирізати з кольорового паперу силует будь-якої іграшки, домалювати фломастерами деталі чи намалювати узор та будь-які елементи за бажанням дитини). Діти самостійно виконали роботу. Готові аплікації ми розклали на стенді та розглядали їх.

«Машини везуть врожай з поля».

Програмовий зміст. Виховувати у дітей повагу до праці дорослих, викликати бажання працювати, передавати свої враження про труд дорослих, вміти складати сюжет (вирізати і наклеювати машину з частин, домальовувати олівцем), розвивати творчість.

Матеріал. Альбомний папір, кольорові стрічки, квадрати, ножиці. Попередня робота. Спостерігання машин, що везуть овочі, фрукти.

Розглядання малюнків. Ігри з машинками.

Хід заняття. Ми розповіли дітям про осінь, яка це радісна пора року. Вона дарує нам багатий врожай, його вирощували на полях, в садах та огородах люди. «Що збирають осінню? Як привезти багатий врожай з поля, саду? Для цього потрібно багато машин. Сьогодні ми будемо возити врожай з поля. Самі зробимо машини і завантажимо їх овочами, фруктами». Діти вирізали із частин машину (кузов, кабінку, колеса). Овочі, фрукти, шофера в кабінці та інші доповнення діти домальовують. Всі роботи ми виставили на стенд і утворили колону машин, які везуть врожай з поля у місто. Діти розповіли, яка машина що везе.

«Казкова пташка».

Програмовий зміст. Розвивати у дітей творчу уяву, самостійність, активність у пошуках способів зображення казкового образу, оволодівати прийомами вирізування.

Матеріал. Альбомний та кольоровий папір, ножиці, клей. Попередня робота. Розглядання казкових ілюстрацій.

Хід заняття. Ми попросили дітей згадати, якою може бути казкова пташка, як її зобразити. Діти самостійно виконували роботу, але ми індивідуально оказували їм допомогу, враховуючи їх задум та вміння. У кінці розглядали роботи.

«Зустрічаємо літо».

Програмовий зміст. Викликати у дітей емоційний відгук, бажання передавати образ літа, використовувати художнє слово, передавати форми, кольори. Розвивати творчу уяву.

Матеріал. Альбомний та кольоровий папір, ножиці.

Попередня робота. Розглядання квітів. Читання віршів про літо.

Хід заняття. Ми запитали дітей яка пора року приходить на зміну весні. Чому літо називають красним. Запропонували дітям прочитати вірші про літо. Ми розказали дітям, що про квіти можна не тільки розповідати, але й зображувати їх в аплікаціях. Діти самостійно виконують аплікацію. Наприкінці ми розглянули всі роботи, відмітили які різні квіти зробили діти та зіграли в гру «Впізнай яка це квітка».

Порівняльний аналіз результатів експериментальної роботи в експериментальній та контрольній групах.

Метою контрольного етапу експерименту було виявлення динаміки показників рівня сформованості творчих здібностей в експериментальній та контрольній групах.

Вимірювання здійснювалося за тими ж критеріями і показниками, що на констатувальному етапі експерименту.

Результати обстеження в експериментальній групі контрольного експерименту наводяться в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Рівні	Кількість дітей											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Низький												
Середній	v	v						v				v
Високий			v	v	v	v	v		v	v	v	

З таблиці ми бачимо, що 66,6 % мають високий рівень творчої уяви та 33,3% дітей – середній рівень.

Результати обстеження в контрольній групі контрольного експерименту наводяться в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Рівні	Кількість дітей											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Низький			v	v		v	v		v	v		
Середній	v	v			v			v			v	v
Високий												

З таблиці ми бачимо, що в контрольній групі 50% дітей мають низький рівень творчої уяви та 50% дітей мають середній рівень.

Спираючись на дані таблиць ми можемо зробити висновок, що в експериментальній групі виросла кількість дітей з високим рівнем сформованості творчих здібностей (з 8% на 66,6%) та з середнім рівнем сформованості (з 25,4% на 33,3%). Дітей з низьким рівнем розвитку творчих здібностей немає взагалі, хоча до проведення експерименту вони склали 66,6% від загальної кількості дітей.

У контрольній групі показники також дещо покращилися, але не такою значною мірою. Діти з високим рівнем сформованості творчих здібностей як при першому, так і при другому вимірюванні відсутні. Виросла кількість дітей з середнім рівнем сформованості (з 33,3% на 50%) та знизилася кількість дітей з низьким рівнем сформованості творчих здібностей (з 66,6% на 50%). Але ці показники свідчать про все ще досить низький рівень творчих здібностей.

Отже, ми можемо зробити висновок про вірогідність нашої гіпотези дослідження про те, що використання аплікації у роботі з дітьми старшого дошкільного віку буде сприяти формуванню неабияких творчих здібностей дітей.

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення результатів теоретико-експериментального дослідження нами було зроблено висновок про те, що використання саме сюжетної аплікації у роботі з дітьми старшого дошкільного віку буде сприяти формуванню творчих здібностей. І ми експериментально це довели. Робота з аплікацією допомагає подоланню інертності дитячої думки, наштовхує на пошуки, створює широкі можливості для активізування дитячої самостійності, здатності відходити від шаблону стимулює поповнення словникового запасу, розвиває уяву дитини. Бо бідна уява, обмежена конкретною ситуацією, бліда, невиразна. Багата ж уява, що зумовлює творчі здібності, яскрава, емоційна, поривна.

Підводячи висновки своєї роботи ми можемо підкреслити, що повноцінне формування та розвиток творчих здібностей дітей здійснюється лише в умовах навчання, в процесі якого йде поступове наростання вмінь, та знань. При цьому в процесі навчання необхідно систематично розвивати цілеспрямоване сприйняття оточуючої дійсності, враховувати творчі можливості і запити дітей. Навчання не тільки не заважає розвитку творчості, але й сприяє її становленню та розвитку.

Систематичні заняття з дитиною аплікацією - запорука її всебічного розвитку та успішної підготовки до шкільного навчання. Аплікація - дуже цікавий і доступний вид образотворчої діяльності. Традиційне вирізування з паперу приносить користь, але менше активізує дитячу творчість. Для того щоб поліпшити у дітей результати творчої роботи, доцільно було б організувати заняття з орігами й аплікації. Дитині не потрібно вирізати, треба лише вибрати кружечок необхідного кольору і розміру, певним чином скласти його і наклеїти. Саме це розвиває у дітей почуття форми, кольору, пропорції, а під час згинання круга в різних напрямках тренуються м'язи пальців рук, удосконалюються окомір та зорово-рухова пам'ять. І найбільша, на нашу думку, користь - це творче втілення всіх дитячих задумів, це розвиток уяви. Неповторність дитячих задумів буває часто не зрозумілою для дорослого, але вона так близька і

зрозуміла дітям. У дошкільному віці діти досить часто фантазують, але не можуть свої наміри виконати з паперу і на папері. Сюжетна аплікація вирішує цю проблему.

Процес дитячої творчості не закінчується створенням сюжетної аплікації. Її необхідно використовувати для подальшого збагачення фантазії і творчості. При цьому важливо пам'ятати, що на дитину впливають не тільки її твори, але й твори, створені іншими дітьми. Саме цьому ми вважали за необхідне в кінці заняття, по завершенні дітьми аплікації виставляти всі дитячі роботи на дошку-стенд, розглядати їх разом з дітьми, обговорювати, що вийшло особливо успішно, красиво, де можна щось додати, щоб стало ще цікавіше.

Дуже важливу роль у формуванні творчих здібностей дошкільників грають вихователі та батьки. Дітям необхідно знаходити в них підтримку. Адже саме з таких невеличких спроб бути не такими як усі й бере свій початок розвиток творчих здібностей. Заохочувати бажання дитини фантазувати, імпровізувати, вчити бути ініціативним та самостійним – в цьому одне з перших завдань вихователя в розвитку творчих здібностей дошкільників. Важливе місце повинні займати ігрові прийоми, художнє слово, поради, запитання. Не потрібно вимагати, щоб усі одночасно закінчили роботу. Коли діти закінчили роботу, краще з ними пограти і помилуватися виробами. Роботи потрібно оцінювати позитивно і не забувати оформляти виставку дитячих робіт, щоб батьки також могли помилуватися досягненнями своїх малят.

Таким чином висунута гіпотеза на початку дослідження підтвердилася, поставлені завдання роботи здійснені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. / Міністерство освіти і науки України.
URL:
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Барташніков І. А., Барташнікова О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5 – 7 років. Тернопіль: Богдан, 1998. 257 с.
3. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія. К. : Світич, 2006. 304с
4. Бікі І., Якимович Т. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти. Педагогічні інновації у фаховій освіті. Ужгород, 2019. Вип. 10. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27583>
5. Георгій Нарбут (1886—1920) — графік, педагог. 100 найвідоміших українців. Х. Бедрик-Білан, М. Гнатюк, Л. Громовенко [та ін.] ; під заг. ред. Ю. Павленка. К. : ТОВ «Автограф», ТОВ КД «Орфей», 2005. 640 с. (Серія «100 найвідоміших»).
6. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 450 с.
7. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільному навчальному закладі. 3 рік життя. Х.: Вид. група «Основа», 2007, 176с. (Дошкільний навчальний заклад. На допомогу вихователю).
8. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільному навчальному закладі. 4 рік життя. Х.: Вид. група «Основа», 2007, 205с. (Дошкільний навчальний заклад. На допомогу вихователю).
9. Горошко Н.А. Зображувальна діяльність у дошкільному навчальному закладі. 5 рік життя. Х.: Вид. група «Основа», 2007, 208с. (Дошкільний навчальний заклад. На допомогу вихователю).

10. Григор'єва Г.Г. Образотворча діяльність дошкільників: Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів. М.: Видавничий центр «Академія», 1998.
11. Григор'єва Г.Г. Розвиток дошкільника в образотворчій діяльності: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. М.: 1999.
12. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Наук. кер. проекту Огнев'юк В.О.; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки Укр.; Київ. ун-т ім. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Грінченка, 2020. 440с.
13. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років [Текст] / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін. К : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
14. Дитинство: Програма розвитку та виховання дітей у дитячому садку. В.І. Логінова, Т.І. Бабаєва, Н.А. Ноткін. / Под ред. Т.І. Бабаєвої, З.А. Михайлової, Л.М. Гурович: Акцідент, 1996.
15. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: навч. пос. для студ. ВНЗ. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. С.392.
16. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій /Автор-укладач Н.П. Наволокова. Х.: Вид. група "Основа", 2009. 176 с.
17. Естетичне виховання та розвиток дітей дошкільного віку: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів (Є. А. Дубровська, Т. Г. Казакова, М. М. Юріна та ін / За ред. Є. А. Дубровської, С.А . Козлової. М.: Видавничий центр «Академія», 2002.
18. Закон України "Про дошкільну освіту". К. : Ред. ж-лу "Дошкільне виховання", 2001. 56 с.

19. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / Упорядники К.Л.Крутій, Н.В.Погрібняк. 4-те видання. Доповнене. Запоріжжя: ТОВ "Ліпе"ЛТД, 2012. 336 с.
20. Історія української культури / Заг. Ред. І.Крип'якевіча. К.: Либідь, 1994.
21. Калуська Л.В. Інновації в дошкільлі. Програми, технології, проекти, ідеї, досвід: Посібник на допомогу дошкільним працівникам / Л.В. Калуська, М.В. Отрощенко. Мандрівець, 2010. 376 с.
22. Каракулова О. «Малюємо» скотчем! Обруч. 2003. № 5.
23. Качкан В. Жива глина. Мандрівка в минуле та сьогоднішнє Опішного. К. «Українське народознавство», 1994. 232 ст.
24. Квач Н.В. Розвиток образного мислення і графічних навичок у дітей 5-7 років: Посібник для педагогів дошкільних установ. М.: Гуманит вид. Центр ВЛАДОС, 2001.
25. Кириченко Н.Т. Сюжетне малювання в дитячому садку. К.: Рад. Школа, 1986.
26. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку "Соняшник" / Л. В. Калуська. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 88 с.
27. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку /Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTCJ-NO3SISU47Gd/view>
28. Короткова Н.А. Сюжетно-рольова гра старших дошкільників /Н.А. Короткова *Дитина в дитячому садку*. 2016. № 2. С. 84-87
29. Кузьменко В., Слюсаренко Н. Василь Сухомлинський про творчий розвиток учня. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 123 (I). URL: file:///C:/Users/dell/Downloads/Nz_p_2013_123(1) 18.pdf
30. Лагутенко О. Нариси з історії української графіки ХХ століття [Текст] О. Лагутенко. К. : Граніт, 2007. 168 с.: іл.
31. Лазарев М.О. Основи педагогічної творчості. Навчальний посібник для педагогічних інститутів. Суми : ВВП «Мрія» ЛТД, 1995. 212 с.

32. Ликова І.О. Образотворча діяльність у дитячому садку: планування, конспекти занять, методичні рекомендації. Молодша група. Х.: Веста : Видавництво «РАНОК», 2007, 144с.
33. Ликова І.О. Образотворча діяльність у дитячому садку: планування, конспекти занять, методичні рекомендації. Ранній вік. Х.: Ч.П. «АН ГРО ПЛЮС» : ТОВ Видавництво «РАНОК», 2008. 144с.
34. Ликова І.О. Образотворча діяльність у дитячому садку: планування, конспекти занять, методичні рекомендації. Середня група. Х.: Веста: ТОВ Видавництво « РАНОК», 2007. 144с.
35. Ликова І.О. Образотворча діяльність у дитячому садку: планування, конспекти занять, методичні рекомендації. Старша група. Х.: Веста: ТОВ Видавництво « РАНОК», 2007. 208с.
36. Ликова І.О. Програма художнього виховання, навчання і розвитку дітей 2-6 років «Кольорові долоньки» Х.: Веста: Видавництво «РАНОК», 2007. 128с.
37. Лисенко Н.В. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах. Ч. 2: Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. 360 с.
38. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання. Харків: «ОВС», 2002. 398 с.
39. Малювання з дітьми дошкільного віку: Нетрадиційні техніки, планування, конспекти занять. / Под ред. Р.Г. Казакової. М.: ТЦ Сфера, 2005. (Серія «Разом з дітьми”).
40. Методика навчання малювання і ліплення в дитячому садку / Під ред. Н.П.Сакуліної, Київ, 1968 р.
41. Миронов В.В. Народні художні промисли України. Київ, 1997.
42. Моляко В.О. Актуальні соціально-психологічні аспекти проблеми обдарованості. Обдарована дитина. 1998. № 1. с. 3 – 5.
43. Моляко В.О. Концепція виховання творчої особистості. Радянська Школа. 1991. № 5 с. 47 – 51.

44. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021р. №33 "Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція". URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
45. Нарбут Георгій Іванович. Український художник-графік. Провідники духовності в Україні: довідник / за ред. І. Ф. Кураса. К. : Вища школа, 2003. 783 с.
46. Нариси з історії українського мистецтва. Ред. В.Г.Заболотного. К.: Рад.Школа, 1976.
47. Наумова А.Л. Українське народознавство в дошкільному закладі. Київ, 1999.
48. Ничкало Н. Г. Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент: монографія. Київ : ДВНЗ "Ун-т менеджменту освіти" НАПН України, 2018. 440 с.
49. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з мистецтвом витинанки: Методичні рекомендації/ Укл. Ликова І.О., К.: ІСДО, 1995.
50. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з мистецтвом живопису. Упор. Підкурманна. К.: РМК, 1991.
51. Олійник М.І., Журат Ю.В., Фесун Г.С. Розвиток та діагностика пізнавальних процесів дошкільника: навчально-методичний посібник. Чернівці: Родовід, 2019. 176с.
52. Основоположник національної графіки: до 125-річчя від дня народження Георгія Івановича Нарбута. Календар знаменних і пам'ятних дат. 2011. № 1. С. 100-105.
53. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: підручник. К.: Академвидав, 2015. 400 с.
54. Пата Тетяна Якимівна. Жінки України : енцикл. словник. Київ, 2001. С. 337.

55. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. За ред. С.О.Сисоєвої. К.:ВІПОЛ, 2001. 502 с.
56. Петрова І.М. «Овечка». Дошкільна педагогіка. 2002. № 5 (9).
57. Положення про заклад дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 27 січня 2021 р. № 86). / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021-п#Text>
58. Про дошкільну освіту: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
59. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 264 с.
60. Програма розвитку дітей дошкільного віку "Впевнений старт" / О. О. Андрієтті, О.П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Дяченко, Т. С. Льченко, Г. Є. Іванова, Г.М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н.А. Случинська, Н.І. Трикоз. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 104 с.
61. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" *Палітра педагога*. 2010. №4. С.4-26.
62. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років "Оберіг". Тернопіль : Мандрівець, 2014.
63. Програми розвитку дітей дошкільного віку / Департамент освіти і науки Запорізької міської ради. URL: <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/programi-rozvitku-ditej-doskilnogo-viku>
64. Психічний і особистісний розвиток дитини в дошкільному віці. URL: <https://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/psychologiya/part3/009.htm>
65. Психологічна енциклопедія / О.М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.

66. Салига Н. Історія дошкільної педагогіки : навчально-методичний посібник до курсу. 2-ге вид., виправл., доп. Івано-Франківськ, 2016. 96 с.
67. Сенсомоторний розвиток дошкільників на заняттях з образотворчого мистецтва: Посібник для педагогів дошк. установ. - М.: Гуманит вид. Центр ВЛАДОС, 2001.
68. Смолій Ю. Петриківський цвіт на Володимирській гірці. Нар. мистецтво. 2001. № 1/2. С. 16–19.
69. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка. Київ, 1985.
70. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник. / За заг. ред. Г.В. Сухорукової. К., 2010, 2013. ст. 278-304.
71. Татаївський П. Витоки і розвиток технічної естетики в Україні. К. Мистецтво та освіта № 3/ 2000.
72. Українська абетка Г. Нарбута (1917-1919). Ламонова О. 100 найвідоміших шедеврів України / О. Ламонова, Т. Романовська, М. Русяєва [та ін.] К.: Автограф, 2004. 496 с. (Серія «100 найвідоміших»).
73. Улюкаєва І. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ: Видавничий дім «Слово». 2016. 424 с.
74. Чарівний світ живопису. Упор. Белкіна Е.В. К.: РМК, 1991.
75. Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання. К.: ІСДО, 1995.
76. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артеменко [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-u- sviti.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Ялинки взимку (сюжетна аплікація)

Програмовий зміст: вчити аплікувати ялинки, використовуючи техніку оригамі з кружечків; закріпити вміння складати кружечки, утворюючи півколо, конус, прямокутник; спонукати створювати сюжетні композиції; розвивати окомір, дрібну моторику рук; виховувати естетичний смак, творчість, активність.

Матеріали: ілюстрації (зимові пейзажі, ялинки в снігу), гілочка ялинки, вірш Р.Завадовича «Зима, зима», загадки, фонограми новорічних хороводів, рухлива гра « Ось іде красуня зима». дидактична гра «Зима яка?».

Обладнання: кружечки різних діаметрів білого та коричневого кольорів, аркуші паперу для тла блакитного кольору, ножиці, клей, пензлики, серветки, підкладні клейонки.

Хід заняття.

Мотивація. Вихователь звертається до дітей: «Вчора по телевізору я дивилася передачу про Африку, де цілий рік погода спекотна та сонячна. Коли ведучий запитав у маленьких мешканців Африки, чи бачили вони сніжну морозну зиму, діти зніяковіли та не знали що відповісти. Виявляється, вони ніколи не бачили засніжених ялинок, не грали у сніжки та не каталися на санчатах. Та їм дуже кортіло дізнатися про цю дивовижну пору року. Можливо, діти, ми з вами могли б допомогти? Як це зробити? (Відповіді дітей). Я думаю, наші листи, доповнені зимовими пейзажами, розкажуть про зиму, про сніг, про вічно зелені ялинки та зацікавлять маленьких африканців.

Розглядання зимових пейзажів, ілюстрацій (засніжені ялинки). Обговорення способів зображення ялинки, снігу, хмаринки.

Закріплення прийомів складання кружечків.

Самостійна робота дітей та індивідуальна допомога вихователя.

Підсумок: виставка зимових пейзажів, створених дітьми. Складання розповідей та віршиків про зиму, ялинку.

Підготовка до відправки листа в Африку. Рухлива гра « Ось іде красуня зима».

Дидактична гра «Зима яка?».

Чарівні квіти осені

Програмовий зміст: продовжувати вчити дітей користуватися ножицями; вчити плавно обрізати кути у квадратів, утворюючи кружечки, створювати із них осінні квіти, різні за кольором та розміром ; розвивати окомір, дрібну моторику рук; спонукати до створення гарної композиції, до фантазування; виховувати естетичний смак, акуратність, доброзичливість.

Матеріал: ілюстрації та репродукції картин із зображенням осінніх квітів, живі квіти у вазі, вірш про осінь та квіти, рухлива гра «Чий віночок кращий?» , дидактична гра «Опиши, я відгадаю».

Обладнання: кольоровий аркуш паперу (формат А4), заготовки ваз різної величини, кольору та конфігурації, ножиці, клей, пензлики, серветки, підкладні клейонки.

Хід заняття.

Мотивація. Вихователь звертається до дітей: «У нашому дитячому садочку відбудеться свято осені. Щоб прикрасити садочок, старші діти робитимуть квіткові композиції (складатимуть у вазах букети з осінніх квітів). А як ми можемо допомогти в оформленні приміщень до свята? (Відповіді дітей) Я переконана, що аплікації з осінніми квітами стануть гарною прикрасою для нашого садочка.

Розглядання репродукцій картин, осінніх квітів у вазі, читання віршів.

Показ прийомів вирізання: зрізання кутів, розрізання навпіл маленьких смужок, використання заготовок ваз. Обговорення, складання композицій.

Самостійна робота дітей та індивідуальна допомога вихователя.

Підсумок: розглядання створених дітьми композицій, відзначення кожної роботи за щось особливе. «Такі картини обов'язково стануть прикрасою нашого садочка до свята осені».

Рухлива гра «Чий віночок кращий?» Дидактична гра «Опиши, я відгадаю».

Серветки для лялечки (декоративна аплікація)

Програмовий зміст: вчити викладати візерунок із рослинних елементів на квадратній формі; заповнювати квітами, листям середину та сторони квадрата; закріпити вміння акуратно наклеювати готові рослинні форми; закріпити геометричні фігури, вміння їх обстежувати; розвивати почуття композиції, кольору; виховувати старанність у роботі; викликати бажання робити приємне оточуючим.

Матеріал: українські вишиті серветки, вірш про вишиванку, українські мелодії, дидактична гра «Добери візерунок», «Прикрась серветку», рухлива гра « Ми веселі дошкільнята».

Обладнання: квадратна основа для серветки 16x16, готові форми з кольорового паперу (квіти, листя), ножиці, клей, пензлики, серветки, підкладні клейонки.

Хід заняття:

Мотивація. Вихователь звертається до дітей: «У нашої лялечки Катрусі завтра День народження. Вона запросила в гості своїх подружок і хотіла пригостити їх чаєм з тортом. Але Катруся засмучена, бо у неї лише одна серветка. Коли лялечка п'є чай, то стелить її під блюдце з чашкою. Катрусі дуже хочеться прикрасити серветками святковий стіл для своїх друзів. Чи не змогли б ми якось зарадити? (Діти пропонують, що можна зробити, щоб допомогти ляльці) Паперові серветки, прикрашені квітами (власноруч зроблені дітьми) – це буде найкращий подарунок для Катрусі».

Обговорення змісту роботи: розглядання серветок, зразків, основи для серветки, добір необхідних елементів для складання своїх візерунків.

Самостійна робота дітей та індивідуальна допомога вихователя.

Підсумок: розглядання створених дітьми серветок, дарування ляльці Катрусі, щоб вона могла розкласти їх своїм гостям під блюдця з чашками.

Предметна апликація

Пластичною аплікацією із м'ятого паперу

Декоративна аплікація

Сюжетно-тематична аплікація

Геометрична аплікація

Негеометрична аплікація

Рвана апликація

Аплікація з використанням оригамі

Багатошарова аплікація

Анотація.

У кваліфікаційній роботі на теоретичному та емпіричному рівнях досліджено проблему формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетної аплікації.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел. У першому розділі визначено педагогічні умови та шляхи формування творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку. Представлено сюжетну аплікацію як потужний засіб для формування творчих здібностей визначеного віку дітей. Другий розділ присвячено опису експериментальної перевірки впливу сюжетної аплікації на формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. У висновках доведено правильність висунутої гіпотези.

Ключові слова: діти дошкільного віку, заклад дошкільної освіти, творчі здібності, аплікація

In the qualification work at the theoretical and empirical levels, the problem of the formation of creative abilities of older preschool children by means of plot application was investigated.

The work consists of an introduction, two chapters, conclusions and a list of used sources. In the first chapter, pedagogical conditions and ways of forming creative abilities in children of older preschool age are defined. The plot application is presented as a powerful tool for forming the creative abilities of children of a certain age. The second chapter is devoted to the description of the experimental verification of the influence of the plot application on the formation of creative abilities of older preschool children. The conclusions prove the correctness of the proposed hypothesis.

Key words: children of preschool age, institution of preschool education, creative abilities, application